

Nr 117

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.; given Stockholms slott den 15 mars 1957.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier skall skiljas från domänverket och direkt underställas Kungl. Maj:t samt därvid sortera under handelsdepartementet. Bolagets aktier skall överföras från domänfonden till den under statskontorets förvaltning stående fonden för statens aktier. Samtidigt avses de ekonomiska mellanhavandena mellan bolaget och domänverket bli reglerade.

I syfte att konsolidera bolagets ekonomiska ställning, närmast genom att nedbringa de kortfristiga skulderna till en skälig nivå, föreslås vidare, att bolaget under nästa budgetår tillföres ett belopp av 35 miljoner kronor genom ökning av aktiekapitalet. I propositionen förutsättes, att bolagets investeringar icke utan statsmakternas föregående prövning ges större omfattning än att de kan täckas genom självfinansiering.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 mars
1957.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, HEDLUND, PERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, ELIASSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.* samt anför därvid följande.

Inledning

I en den 28 november 1956 dagtecknad, av domänstyrelsen med eget utlåtande överlämnad framställning har Aktiebolaget Statens skogsindustrier hemställt om dels ett anslag å 60 miljoner kronor för ökning av bolagets aktiekapital med nominellt 50 miljoner kronor till en kurs av 120 procent, dels bemyndigande för riksgäldskontoret att tillhandahålla domänverket ytterligare kredit med 50 miljoner kronor att ställas till bolagets förfogande.

Över denna framställning har efter remiss utlåtanden avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, fullmäktige i riksgäldskontoret samt fullmäktige i riksbanken. Mot utlåtandet av fullmäktige i riksgäldskontoret har reservation anförts av herr Hagberg. Vidare har reservation anförts av dels herr Kollberg och dels herr Rubbestad mot det av fullmäktige i riksbanken avgivna utlåtandet.

I anledning av vissa uttalanden i inkomna remissutlåtanden uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 18 januari 1957 åt numera statsrådet Kling att verkställa utredning rörande reglering av de inbördes förhållandena mellan Aktiebolaget Statens skogsindustrier och domänverket. Utredningsmannen har i en den 6 mars 1957 avlämnad promemoria redovisat utredningens resultat samt framlagt därav föranledda förslag.

Jag övergår härefter till en redogörelse för bolagets framställning och de över densamma avgivna utlåtandena samt för utredningsmannens promemoria.

Aktiebolaget Statens skogsindustriers framställning

Aktiebolaget Statens skogsindustrier omnämner i sin skrivelse, att bolagets styrelse i överensstämmelse med departementschefens uttalande i propositionen nr 139 till 1956 års riksdag uppdragit åt bankdirektören E. Rosander samt den av Kungl. Maj:t förordnade revisorn för bolaget, auktoriserade revisorn P. O. Öhrling, att avgiva utlåtande angående den kapitalförstärkning som med hänsyn till bolagets ställning kan anses behövlig. För att tjäna som underlag för en bedömning härvidlag har inom bolaget upprättats en den 13 november 1956 daterad promemoria rörande bolagets finansiella ställning och driftförhållanden. I sagda promemoria uttalas bl. a. följande.

1. För bolagets struktur, allmänna uppgifter och företagspolitik hänvisas till vad bolaget anfört härom i skrivelsen till Konungen den 21 februari 1956 samt att större jämvikt måste eftersträvas mellan bolagets sågverks- och fiberproduktion genom en successiv utvidgning av den senare.

2. Bolagets eget kapital i relation till anläggnings- och omsättningstillgångarna har under åren 1942—1956 varit som följer:

År	Eget kapital	Anläggnings- och omsättningstillgångar		Eget kapital i procent av tillgångar	
		nettobokföringsvärde	bruttobokföringsvärde	enl. nettobokföringsvärde	enl. bruttobokföringsvärde
	Miljoner kronor	Miljoner kronor	Miljoner kronor	%	%
1942 1/1	22,0	39,0	39	56,4	56,4
31/12	22,2	43,9	50	50,6	44,4
1943	22,2	48,7	56	45,6	39,6
1944	22,4	63,9	77	35,1	29,1
1945	22,5	39,2	62	57,4	36,3
1946	22,7	42,6	74	53,3	30,7
1947	22,9	57,6	115	39,8	19,9
1948	23,9	62,8	130	38,1	18,4
1949	24,5	84,6	150	29,0	16,3
1950	24,7	87,2	164	28,3	15,1
1951	26,4	110,9	231	23,8	11,4
1952	27,0	161,1	270	16,8	10,0
1953	49,5	192,9	312	25,7	15,9
1954	50,0	271,4	407	18,4	12,3
1955	50,5	284,5	434	17,8	11,6
1956	51,0	293,1 (ber.)	449,2 (ber.)	17,4	11,3

Medan bruttobokföringsvärdet av lager av råvaror och förbrukningsmaterial år 1942 utgjorde 14 miljoner kronor var motsvarande värde

per 31/12 1952	72 miljoner kronor		
» 31/12 1953	72	»	»
» 31/12 1954	99	»	»
» 31/12 1955	81	»	»

3. Bolagets skulder

	per 31/12 1955	beräknat per 31/12 1956
<i>Långfristiga:</i>		
Pensionsstiftelse I	18 000 000	18 000 000
Pensionsstiftelse II	7 561 086	7 800 000
Pensionskassa	5 339 085	6 100 000
Förlag fr. statsmedel	33 700 000	33 700 000
Övriga långfristiga lån	27 809 266	70 300 000
	92 409 437	135 900 000
<i>Kortfristiga:</i>		
Till dotterbolag	342 045	—
Kreditorer och avräkningar	128 608 374	95 700 000
(varav förskott från kunder)	(49 000 000)	(54 000 000)
Arbetslagarnas skattemedel	1 972 010	1 700 000
Skatteskuld	1 495 767	600 000
	132 418 196	98 000 000
Summa långfristiga och kortfristiga skulder Kr.	224 827 633	233 900 000

4. Nu pågående investeringar sker enligt följande plan:

för cellulosa-pappersproduktionen i Karlsborg		59,8 miljoner kronor
varav under år 1956.....	ca 27 miljoner kronor	
varav under åren 1957—58....	ca 32,8 »	
för wallboardproduktionen.....		17,9 »
varav under år 1956.....	ca 7 »	
varav under åren 1957—58....	ca 10,9 »	
för sågverksproduktionen		37,5 »
varav under år 1956.....	ca 5,6 »	
varav under åren 1957—60....	ca 31,9 »	
för övrig verksamhet.....		9,7 »
varav under år 1956.....	ca 4,3 »	
varav under åren 1957—63....	ca 5,4 »	
		124,9 miljoner kronor
varav under år 1956.....	43,9	»
» » » 1957.....	41,6	»
» » » 1958.....	23,5	»
» » » 1959—63.....	15,9	»

Även om samtliga industriförvaltningar efter nämnda investeringar torde komma att vara i gott skick bör likväl beräknas för rationaliseringar, som nu ej kunna närmare specificeras, ytterligare ett belopp under åren 1958—1963 av omkr. 27 miljoner kronor

5. Årsproduktionen, som år 1942 utgjorde 102 000 enheter med ett värde av 40 miljoner kronor, beräknas uppgå till:

	år 1956	år 1958 efter avslutande av nu pågående utbyggnader i Karlsborg och Skinnskatteberg
Trävaror	123 000 stds	120 000 stds
Cellulosa,		
oblekt	60 000 ton	125 000 ton
blekt	—	59 000 ton
Papper	19 000 ton	60 000 ton
Wallboard	81 000 ton	130 000 ton
Mineralull — Stålsand	7 000 ton	13 800 ton

6. Leveransvärden:

år 1942	40,9 miljoner kronor
1943	31,2 »
1944	25,4 »
1945	64,6 »
1946	55,1 »
1947	69,3 »
1948	79,7 »
1949	79,6 »
1950	89,8 »
1951	173,2 »
1952	101,3 »
1953	150,9 »
1954	177,3 »
1955	203,9 »
1956 (ber.)	220,5 »
1957 »	251,5 »
1958 »	296,4 »
1959 »	278,2 »
1960 »	278,2 »

7. Den nuvarande relationen mellan å ena sidan kostnader för råvaror, material, kraft och löner samt ränte- och skattekostnader och å andra sidan produktintäkterna förutsättes i stort sett bibehållas under de närmaste åren framöver.

8. Beaktas bör vidare

dels bolagets avsaknad av egna naturtillgångar, såsom skogar och vattenkraft samt den inverkan detta förhållande har för självfinansiering och i fråga om lånesäkerheter,

dels de särskilda pensionsförpliktelser bolaget ålagts svara för genom riksdagsbeslut år 1941 och senare.

9. Likaledes bör hänsyn tagas till

dels att de förskott av år för år revolverande natur, per slutet 1956 beräknade till ca 54 miljoner kronor och ingående i bolagets kortfristiga skulder, bör avvecklas så snart så låter sig göra,

dels att den statsgaranti som beviljades enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 139 år 1956 utgår efter tio år och att sålunda de lån som på grundval därav kunna upptagas skall inlösas vid garantitidens utgång och

dels storleken av det säsongmässigt betonade kortfristiga rörelsekapitalet.

10. I ovan angivna investeringar ingår icke den i bolagets skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 februari 1956 angivna anläggningen i Otterbäcken, som beräknas kosta omkring 90 miljoner kronor.

Den 24 november 1956 avgav bankdirektör Rosander och revisor Öhrling i skrivelse till Aktiebolaget Statens skogsindustrier följande utlåtande angående storleksordningen av den kapitalökning, som bolaget ur finansiell synpunkt kan anses behöva.

För uppdragets fullgörande ha vi inhämtat erforderliga uppgifter om rörelsens omfattning och beskaffenhet samt om bolagets aktuella ekonomiska förhållanden. Vi har informerats om det beslutade investeringsprogrammet och därmed sammanhängande ökningar och förändringar i bolagets rörelse, liksom även om utvidgningarnas beräknade inverkan på bolagets resultat- och likviditetsutveckling. Efter genomgång och prövning av detta material får vi avgiva följande utlåtande.

Bolagets finansiella ställning den 31 december 1955 har i starkt sammandrag följande utseende med utgångspunkt från koncernbalansräkningens siffror:

	Miljoner kronor	% av omslutning
Anläggningstillgångar	152,4	53,7
Varulager	76,1	26,8
Fordringar och kassamedel	55,3	19,5
	283,8	100,0
Eget kapital	49,7	17,5
Långfristiga skulder	100,0	35,2
Kortfristiga skulder	134,1	47,3
	283,8	100,0

Vid bedömande av ovanstående ställning bör uppmärksammas, att den 31 december är en gynnsam tidpunkt ur likviditetssynpunkt. På grund av säsongvariationerna i bolagets varuleveranser räknar man med att behovet av rörelsekapital ökar under första hälften av året med upp till 80 miljoner kronor.

Å andra sidan bör beaktas att bolagets varulager, främst på grund av efterverkningarna från stormfällningarna år 1954, är onormalt högt och enligt bolagets uppfattning borde kunna nedbringas med ungefär 40 miljoner kronor.

Mot bakgrunden av vad som ovan anförts är det uppenbart, att bolagets egna kapital är otillräckligt. Från bolagets bildande år 1942 har det egna kapitalets andel av balansomslutningen sjunkit från 56,4 till 17,5 %. Samtidigt finansieras bolaget i alltför hög grad genom kortfristiga skulder, vilka till endast 41 % täckes av likvida fordringar och kassamedel. Enligt bolagets beräkningar skulle de normala kortfristiga skulderna avseende leverantörskrediter, skattemedel och diverse löpande skulder vid årsskiftena kunna uppskattas till omkring 30 miljoner kronor vid den omfattning på rörelsen som förutses efter utbyggnaderna. Kortfristiga skulder utöver nämnda belopp synas oss i den mån de ej kan täckas genom nedbringande av varulagret böra ersättas med långfristigt kapital. Vid vår bedömning av lagerhållningsfrågan har vi kommit till den uppfattningen att man, även efter de utbyggnader av produktionen som nu pågå, bör kunna räkna med

ett normallager, som understiger 1955 års nivå med 20 miljoner kronor. Med hänsyn härtill anser vi det erforderligt, att 80 miljoner kronor av bolagets kortfristiga skulder snarast ersättas med långfristigt kapital.

I övrigt vill vi i avseende på bolagets kapitalbehov för innevarande och kommande år framhålla följande.

Bolagets beslutade och till större delen påbörjade investeringsprogram innefattar följande beräknade penningbehov.

	Miljoner kronor
Utbyggnad av cellulosa- och pappersproduktionen i Karlsborg	59,8
Utbyggnad av wallboardproduktionen, huvudsakligen i Skinnskatteberg	17,9
Investeringar för trävaruproduktionen vid olika sågverk	37,5
Kompletteringar av mineralullsfabrik	1,0
Fartygsbyggnationer	8,7
	124,9

Investeringsutgifterna beräknas fördela sig i tiden på följande sätt:

1956	43,9	miljoner kronor
1957	41,6	»
1958	23,5	»
1959	10,5	»
1960—63	5,4	»
	124,9	miljoner kronor

Investeringsutgifterna under år 1956 torde i det närmaste täckas av lån, som upptagits under året respektive beräknas bli upptagna inom den närmaste tiden. I dessa ingår det statsgaranterade lån å 35 miljoner kronor, som skall återbetalas år 1966.

Investeringarna under åren 1957—63, vilka enligt ovanstående beräkning uppgår till 81 miljoner kronor, liksom även de löpande rationaliseringsinvesteringar, som beräknas bli nödvändiga under denna period, borde enligt tillgängliga resultatprognoser väl kunna täckas genom den självfinansiering, som kan påräknas vid en normal avkastning på bolagets rörelse. Även om man accepterar denna finansieringsmöjlighet, bör dock beaktas att en viss kapitalbrist kommer att uppstå på grund av att investeringarna under de första åren överstiger den beräknade självfinansieringen.

Vi har bedömt kapitalbehovet från utgångspunkten, att de nämnda investeringarna icke till någon del skulle kunna finansieras genom upptagande av lån i öppna marknaden. Beträffande de vid 1956 års utgång befintliga långfristiga skulderna har vi förutsatt en normal amortering fram till år 1963 med 20 miljoner kronor samt givetvis beaktat att det statsgaranterade lånet å 35 miljoner kronor helt skall lösas år 1966.

Vid bedömandet av det framtida kapitalbehovet måste hänsyn vidare tagas till den utvidgade rörelsens krav på ökade kundkrediter liksom även behovet av en rimlig kassahållning. Såsom tidigare nämnts uppskattas den säsongmässiga likviditetspåfrestningen under året till cirka 80 miljoner kronor. Större delen av detta belopp bör enligt de uppgifter vi erhållit kunna finansieras medelst upptagande av kortfristiga krediter. En kassahållning av 20 miljoner kronor vid årsskiftena synes oss emellertid med hänsyn till omfattningen av bolagets rörelse vara erforderlig. Kravet på ökade kundkrediter har vi uppskattat till 10 miljoner kronor.

Med beaktande av i huvudsak de faktorer, som ovan i korthet angivits,

anser vi att ett ytterligare kapitalbehov av lägst 45 miljoner kronor föreligger för finansieringen av bolagets investeringsprogram och den därmed utökade rörelsen. Vi vill understryka, att denna beräkning baserar sig på i stort sett normala konjunkturen för bolagets produkter. Beräkningen innefattar ej heller någon reserv för mera avsevärda fördyringar beträffande investeringarna. Vi har sålunda icke ansett oss kunna värdemässigt ge uttryck för det kapitalbehov, som kan uppstå för bolaget vid en exceptionellt ogynnsam utveckling av priser och marknadsförhållanden.

Utan att ta ställning till finansieringsformen har vi i våra kalkyler räknat med, att hela den erforderliga kapitalökningen skulle förräntas såsom eget kapital. På grund av beskattningsreglerna är denna förräntningsform kostsammare för bolaget än förräntning av främmande kapital. En viss reducering bör därför göras beträffande det av oss uppskattade kapitalbehovet, i den mån man räknar med att det skall finansieras med lånedemedel.

Med utgångspunkt från de förutsättningar, för vilka vi redogjort härövan, har vi kommit till den uppfattningen, att bolagets kapitalbehov bör uppskattas till lägst 125 miljoner kronor, därest ökningen sker i form av eget kapital. Skulle finansieringen helt eller delvis ske genom främmande långfristigt kapital, bör viss av skatteskäl betingad reducering göras beträffande nämnda belopp.

Det angivna kapitalbehovet hänför sig dels till ett erforderligt nedbringande av bolagets kortfristiga skulder, dels till bolagets investeringsprogram och den därmed sammanhängande utvidgningen av rörelsen. Vi har icke ansett oss böra ingå på frågan om den lämpligaste formen för finansieringen men vill framhålla, att kapitalbehovet är av långfristig karaktär och att vi vid våra bedömanden icke räknat med någon amortering av beloppet under den närmaste tioårsperioden.

För egen del vill bolaget i sin framställning bl. a. återropa härefter återgivna uttalanden i dess tidigare omnämnda skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 februari 1956.

Aktiebolaget Statens Skogsindustrier har alltsedan bolaget den 1 januari 1942 trädde i verksamhet varit klart medvetet om nödvändigheten av att åstadkomma en genomgripande modernisering och rationalisering av de industrianläggningar, som bolaget fick övertaga. Dessa industrianläggningar utgjordes huvudsakligen av sågverk i norra och mellersta delarna av landet jämte en mindre sulfatfabrik och en liten, helt omodern kolningsanläggning. Samtliga dessa industrianläggningar var vid tidpunkten för övertagandet hårt nedkörda och dessutom omoderna, varför en upprustning och modernisering av desamma var en nödvändig förutsättning för att rörelsen skulle kunna bedrivas på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt.

I första hand gällde det att modernisera och rationalisera sågverken, vilket var en omfattande och kapitalkrävande uppgift. Sammanlagt har bolaget således för upprustning av sågverken samt därmed genomförda rationaliseringar — syftande till att åstadkomma ändamålsenliga anordningar för torkning, lagring av det sågade virket, förbättrade utlastningsanordningar samt bättre arbetsförhållanden och bättre bostäder för arbetarepersonalen m. m. — investerat ett belopp av i runt tal 91 miljoner kronor. Ännu återstår att ombygga ett par av sågverken innan bolagets sågverksanläggningar kan anses fullt moderniserade till ett sådant skick, som kräves i dagens läge. Dessa arbeten jämte ett fortsatt underhåll av sågverken för att följa den kommande utvecklingen torde dock vara av relativt underordnad storlek jämfört med vad som redan utförts och de torde utan svårighet kunna in-

passas i ett normalt rationaliserings- och utvecklingsprogram. Utöver direkta investeringar för om- och nybyggnader har dessutom, i synnerhet under de tidigare åren, avsevärda belopp fått bäras av driften på grund av det onormala underhållet, som de omoderna anläggningarna krävde. Storleken av sådana onormala driftskostnader torde kunna uppskattas till åtminstone ca 15 miljoner kronor. Inalles torde således för sågverksgruppen ha investerats ca 106 miljoner kronor.

På samma sätt måste vid sulfatmassafabriken i Karlsborg omedelbart ett ombyggnadsprogram igångsättas.

Bolaget hade från första början fullt klart för sig att, för att speciellt sågverksanläggningarna skulle kunna utvecklas till ekonomiska och bärkraftiga industrier, en integration måste komma till stånd, som syftade till ett intimt samarbete mellan sågverken och annan skogsindustriell verksamhet, så att råvaran kunde utnyttjas helt och hållet och s. k. avfall tillvaratagas.

Effektuerandet av ett sådant program fick dock uppskjutas, enär bolaget under sitt första år efter hemställan från statsmakterna fick åtaga sig uppförandet av trädestillationsanläggningar i stor skala, vilka erfordrades för landet under dåvarande förhållanden men som var helt och hållet av kristidsnatur. Enbart för dessa anläggningar nödgades bolaget investera ej mindre än ca 18 miljoner kronor. Dessa anläggningar kunde ej under den relativt korta tid de erfordrades tillnärmelsevis amorteras med eget driftöverskott utan har senare avskrivits med tillskott från bolagets övriga industrier.

Först år 1947 kunde bolaget sedan återupptaga och vidareföra sitt förutnämnda integrationsprogram, varvid moderna wallboardfabriker uppfördes i Piteå och Skinnskatteberg samt en helt genomgripande ombyggnad av sulfatmassafabriken genomförts. Härigenom har det varit möjligt att i större omfattning och på ett rationellt sätt tillvarataga avfallsveden från sågverken samt även bidra till ett tillvaratagande av klenved från skogarna. Enbart vid bolagets wallboardfabriker är det årliga produktionsvärdet för närvarande över 40 miljoner kronor och med eljest fördelöst avfall som råvara. Produktionen, som till ca 80 % exporteras, uppgår till ca 85 000 ton wallboard per år. Anläggningskostnaden för dessa fabriker uppgår till ca 37 miljoner kronor.

Vid sulfatmassafabriken i Karlsborg, som efter en första ombyggnad och modernisering fått sin tillverkningskapacitet mer än fördubblad — den uppgår nu till 60 000 ton sulfatmassa per år — kan sågverksavfall användas till ca 30 % av den erforderliga råvaran, varigenom fabriken utgör en värdefull avnämning för avfallet från de lokala sågverken. Fabriken har även försetts med blekeri och pappersfabrik, varför anläggningen är väl rustad för att på ett ekonomiskt sätt kunna utnyttja råvaran från skogen och sågverken. För sulfatfabrikens ombyggnad har investerats sammanlagt ca 43 miljoner kronor.

Under hela denna utvecklingsperiod har parallellt med industriens utveckling och nydaning genomförts ett omfattande bygnadsprogram för att sanera det ursprungliga bostadsbeståndet och härigenom har vid de olika industrieanläggningarna praktiskt taget genomgående behovet av nya och moderna bostäder tillgodosetts. Endast under de senaste åren och i ringa omfattning har härvid statliga lån utnyttjats.

För närvarande pågår en utbyggnad av sulfatmassafabriken i Karlsborg för att tillvarataga det stora överskottet av klenare dimensioner i Norrbottens skogar, varigenom denna fabrik får en total produktionskapacitet av

120 000 ton sulfatmassa per år, och samtidigt utökas pappersbrukets maskinella kapacitet från 18 000 till 60 000 ton kraftpapper per år. I Skinnskatteberg pågår en utbyggnad av wallboardfabriken med ytterligare tillverkningskapacitet av 25 000 ton per år.

På ett för ändamålet inköpt område vid Otterbäcken har planerats uppförande av en anläggning med en årlig produktion av 60 000 ton papper och cellulosa, och bolaget avvaktar nu byggnadstillstånd för denna anläggning.

Av vad här sagts framgår, att bolaget sett som sin uppgift ej endast att rationalisera de vid bolagets tillkomst i statens ägo befintliga anläggningarna utan också att skapa nya avsättningsmöjligheter för virke från statsskogarna och för avfall vid egna anläggningar. Den kraftiga utveckling, som därigenom kommit till stånd, grundar sig på bolagets och domänverkets gemensamma bedömanden av de virkesmängder, som måste förädlas om skogarnas avkastningsförmåga skall kunna tillvaratagas, ej minst beträffande gallringsvirket. Den utbyggnad av bolagets skilda industrier, som kommit till stånd, har effektivt bidragit till landets exportinkomster och den har tagit all den hänsyn till befintliga industrianläggningar, som under föreliggande förhållanden kan vara skäligt. Den enskilda skogsindustrien, som under efterkrigsåren ställt sig avvaktande — ökningen av fabrikenas kapacitet med avseende på råvarukonsumtion var under 1940-talet ganska liten — har under senare år skjutit fart, sedan man kommit till insikt om att skogarna producerar mera virke än de befintliga fabrikenas kan förädla, särskilt beträffande sulfatved. Därigenom har riktigheten av bolagets investeringspolitik bekräftats, som inneburit att bolaget i stor omfattning använt de årliga driftsöverskotten för nyinvesteringar i företaget.

Bolaget erinrar om att sedan förenämnda skrivelse av den 21 februari 1956 avgavs, har Södra Sveriges skogsindustriutredning avlämnat ett betänkande, betitlat »Skogsindustrins utbyggnad» (SOU 1956: 33). Av de råvarubalanserna, grundade på bland annat riksskogstaxeringens senaste resultat, som utredningen utarbetat, framgår, att råvaruöverskott alltjämt föreligger inom de områden, där bolagets anläggningar är belägna. Bolaget förmenar, att dess insatser för ökning av industrikapaciteten därför varit icke blott nödvändiga för avsättningen av virke från statsskogarna eller för tillvaratagande av sågverksavfall utan också mycket angelägna ur allmänna produktionsynpunkter.

Även efter den ännu ej avslutade upprustningen av de äldre anläggningarna och nybyggnaderna i Karlsborg och Skinnskatteberg kommer emellertid, framhåller bolaget, strukturen i dess produktion att stå i en mycket skev relation till det normala sortimentsutfallet vid skogsavverkningarna. Bolaget säger sig hittills icke bort överväga att, med hänsyn till de sociala konsekvenser åtgärderna skulle få, reducera bolagets sågtimmerförbrukning respektive produktion av sågade trävaror genom nedläggande av ett antal sågverk eller begränsning av driften. En dylik nedskärning skulle dessutom icke låta sig förena med den ökade tillgång av timmersortiment, som skogarnas nuvarande sammansättning ger möjlighet till. Bolaget framhåller, att det därför hittills strävat efter att vid sina sågverk uppehålla produktionen i hela den omfattning, som råvarutillgång och avsättningsmöjligheter ger utrymme för. Det alltför ensidiga beroendet av trävarumarknaden i fråga om

inkomsterna — för närvarande härrör ungefär 65 procent av bolagets inkomster från sågade trävaror — innebär enligt bolaget i och för sig en svaghet i dess struktur, vilken kan avsevärt minska bolagets konkurrenskraft på den internationella marknaden. I detta sammanhang understryker bolaget vad det anfört i sin skrivelse av den 21 februari 1956 om behovet av en teknisk integration mellan sågverksrörelsen och annan skogsindustriell verksamhet, så att råvaran kan utnyttjas helt och hållet och s. k. avfall tillvaratagas. En dylik integration finner bolaget i dagens läge vara en nödvändighet för att lönsamhet i rörelsen skall kunna ernås vid nuvarande råvarupris och tillverkningskostnader. Om bolaget skall kunna arbeta efter affärsmässiga linjer, är det därför enligt bolagets mening ofrånkomligt, att produktion och struktur måste utvecklas till bättre balans än den nuvarande mellan trävaror och fiberproduktion, så att produktionen åtminstone något så när kommer i jämvikt med det skogsutfall, som nu och framdeles normalt kan påräknas. En förbättring härvidlag förväntas när den nu pågående utbyggnaden av sulfatmassafabriken i Karlsborg och av wallboardfabriken i Skinnskatteberg nästa år genomförts. Bolaget räknar med, att efter dessa utbyggnader massa-, pappers- och wallboardproduktionen kommer att ökas så att de sågade trävarornas andel i bolagets totala årliga försäljning kommer att nedgå till 48 procent.

På denna grund anser bolaget, att den utveckling av dess rörelse som skett och pågår står i full överensstämmelse med statsmakternas intentioner vid bolagets bildande. Bolaget finner det vara en ekonomisk orimlighet att begära, att det skall kunna uppfylla de vid dess bildande av statsmakterna understrukna kraven på affärsmässighet samt likställighet och konkurrenskraft gentemot den övriga skogsindustrien i in- och utlandet utan att utveckla den samlade rörelsen efter moderna och rationella industriprinciper. Det är emellertid, påpekar bolaget, nödvändigt att det av ägaren-staten beredes finansiella möjligheter att fungera som ett affärsföretag, varvid särskild hänsyn måste tagas till bolagets utomordentligt ogynnsamma utgångsläge.

År 1953 uttalade jordbruksutskottet (JoU 1953: 3), att den genomgripande modernisering, som ägt rum i fråga om bolagets träindustri, torde ha varit mycket välmotiverad samt redovisade utan erinran de nyinvesteringar, som hänfört sig till cellulosa-, wallboard-, snickeri- och mineralullsindustrierna. Härom erinrar bolaget ävensom om att det under de därefter förflutna åren fortsatt att rationalisera och utveckla sin rörelse efter samma mönster och i den takt, som ett företag av bolagets storleksordning bör hålla, om den svenska skogsindustrien skall fylla sin uppgift att tillvarataga råvarutillgångarna för produktion av exportvärden. Bolaget vill i anslutning härtill framhålla, att alla statsmedel, som tillförts och i fortsättningen kommer att tillföras bolaget, lämnat eller måste förväntas i framtiden lämna full förräntning. De statliga kapitaltillskotten till bolaget har därför minst av allt karaktären av understöd, utan torde i själva verket ha bidragit till att skapa nya värden, som mångfaldigt överstiger dessa tillskott.

Vad angår storleksordningen av det långfristiga kapital, som bör tillföras bolaget, ansluter sig bolaget till vad som anförts i det förut återgivna uttalandet av bankdirektör Rosander och revisor Öhrling. I fråga om sättet för tillskjutande av nya rörelsemedel erinrar bolaget om att det i sin skrivelse av den 21 februari 1956 anförde att det tillskott till kapitalförsörjningen, som bolaget då ansåg oundgängligen nödvändigt, borde ske på så sätt att bolaget erhöll ett långfristigt lån å lägst 60 miljoner kronor. Såsom framgår av det föregående vann emellertid bolagets hemställan om statlig garanti för ett dylikt lån ej Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall, utan bolaget erhöll statlig garanti för ett kortfristigt reverslån å 35 miljoner kronor. Denna kortfristiga kredit, vilken ännu vid tidpunkten för förevarande framställning icke kunnat i sin helhet erhållas, anser bolaget ej utgöra någon lösning av problemet med bolagets kapitalförsörjning på lång sikt. Med hänsyn härtill och då läget på den allmänna kapitalmarknaden är sådant att det icke nu kan bedömas när det blir möjligt att på denna marknad för bolagets räkning placera ett långfristigt lån av sådan storlek, att bolagets kapitalbehov åtminstone till väsentlig del blir tillgodosett, hemställer bolaget, att en del av det kapitaltillskott, som erfordras för dess verksamhet, skall ske genom en höjning av aktiekapitalet. Det belopp, som på detta sätt bör tillföras bolaget, bör enligt bolagets uppfattning icke sättas lägre än den summa, som angavs i bolagets skrivelse av den 21 februari 1956, eller 60 miljoner kronor. Höjningen av aktiekapitalet finner bolaget lämpligen böra ske på så sätt, att det nominella aktiekapitalet höjes med 50 miljoner kronor och att domänstyrelsen bemyndigas teckna de nya aktierna till en kurs av 120 procent, varvid överkursen bör tillföras reservfonden. Bolagets eget kapital skulle därefter komma att utgöra

aktiekapital	94 miljoner kronor
reservfond	17 » »
<hr/>	
eller inalles eget kapital 111 miljoner kronor	

Bolaget framhåller i detta sammanhang, att för en höjning av dess aktiekapital även talar den omständigheten att man därigenom skulle ernå ett förhållande mellan det egna kapitalet och anläggnings- och omsättningstillgångarna, som bättre ansluter sig till vad som förekommer inom den enskilda skogsindustrien. Till belysande härav nämner bolaget, att om ett belopp av 60 miljoner kronor skulle tillföras detsamma på sätt ovan angivits, bolagets aktiekapital och reservfond skulle komma att motsvara ca 38 procent av de beräknade nettobokföringsvärdena av bolagets anläggnings- och omsättningstillgångar vid utgången av år 1956. Såsom jämförelse nämner bolaget vidare, att det egna kapitalet hos nio av de större enskilda skogsindustribolagen vid senaste bokslutsår i genomsnitt utgjorde 48,6 procent av samma bolags anläggnings- och omsättningstillgångar samt att enligt en i Skandinaviska bankens kvartalsskrift i juli 1956 publicerad utredning det egna kapitalet hos etthundra större svenska bolag i genomsnitt är 45,7 procent av de egna anläggnings- och omsättningstillgångarna. Den sålunda före-

slagna höjningen av aktiekapitalet anser bolaget endast delvis tillgodose dess omedelbara behov av rörelsemedel. Enligt bolagets uppfattning skulle det under mera normala förhållanden ha varit riktigast, att det åt bolaget självt överlämnats att genom långfristig upplåning täcka den del av behovet av kapitalförstärkning, som ej blivit tillgodosedd genom höjning av bolagets aktiekapital. Med hänsyn till att det i nuvarande läge icke synes möjligt för bolaget att på den allmänna kapitalmarknaden erhålla lån utöver den kortfristiga upplåning, för vilken statlig lånegaranti lämnades år 1956, anhåller bolaget, att nyssnämnda behov — till dess frågan kan lösas på annat sätt — måtte tillgodoses genom att den del av domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret, som är avsedd för bolagets verksamhet, temporärt måtte höjas med 50 miljoner kronor. Vid beräkningen av sistnämnda belopp har, förklarar bolaget, hänsyn tagits till att det totala kapitalbehovet, om bolagets förslag bifalles, blir något lägre än den summa å 125 miljoner kronor, som angivits av bankdirektör Rosander och revisor Öhrling under förutsättning att hela beloppet skulle tillföras bolaget i form av eget kapital.

Bolaget meddelar, att sedan de pågående arbetena i Karlsborg och Skinnskatteberg avslutats under nästa år, bolagets produktionsvärde vid nuvarande prisläge kommer att uppgå till ca 278 miljoner kronor, varav ca 260 miljoner kronor avser export. De statsmedel, som vid bifall till bolagets hemställan totalt skulle stå till förfogande för bolaget, skulle utgöra ca 2/3 av det årliga produktionsvärdet.

Vad angår användningen av de medel, som vid ett bifall till bolagets framställning skulle komma att tillföras bolaget, har bankdirektör Rosander och revisor Öhrling i sitt utlåtande framhållit angelägenheten av att en avsevärd del av de kortfristiga skulderna snarast skall ersättas med långfristigt kapital samt pekat på behovet av att trygga finansieringen av bolagets nu pågående investeringsprogram och den i samband därmed utökade rörelsen. Bolaget förklarar detta helt överensstämmande med dess egen uppfattning. I sammanhanget vill bolaget understryka, att vid beräkningen av kapitalbehovet hänsyn tagits till att bolaget under den närmaste 10-årsperioden har att amortera långfristiga skulder å 20 miljoner kronor samt det kortfristiga lån å 35 miljoner kronor, för vilket 1956 års riksdag beviljat garanti.

Yttrandena

Över Aktiebolaget Statens skogsindustriers framställning har efter remiss yttranden avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, fullmäktige i riksgäldskontoret och fullmäktige i riksbanken. Därjämte har domänstyrelsen utlåtits sig över framställningen i samband med överlämnandet av densamma till Kungl. Maj:t. I samtliga yttranden tillstyrkes viss förstärkning av bolagets rörelsemedel men olika meningar uttalas om lämpligaste storleken av det belopp som bör tillskjutas.

Domänstyrelsen finner för sin del det av bolaget redovisade behovet av rörelsemedel väl styrkt och tillstyrker därför den begärda kapitalförstärk-

ningen. I anslutning härtill hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för anvisning av ytterligare rörelsemedel åt domänverket för dess eget behov. Styrelsen föreslår, att domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret skall ökas med sammanlagt ytterligare 100 miljoner kronor, varav 50 miljoner kronor skall avses för Aktiebolaget Statens skogsindustrier.

Riksräkenskapsverket anför i sitt remissutlåtande (6/12 1956) i huvudsak följande i anledning av bolagets framställning.

Vid anmälan i 1953 års statsverksproposition av domänstyrelsens då föreliggande framställning om höjning av domänverkets rörliga kredit samt om utökning av Aktiebolaget Statens skogsindustriers aktiekapital från 22 miljoner kronor till 44 miljoner kronor uttalade departementschefen, att den kortfristiga delen av krediten borde löpa med så mycket högre ränta än den långfristiga delen att bolaget därigenom stimulerades till att även undersöka möjligheterna på den allmänna lånemarknaden. Genom detta uttalande, som torde ha avsett att belysa räntefrågan och icke berörts i jordbruksutskottets utlåtande, kan enligt riksräkenskapsverkets mening knappast anses ha beslutats någon ändring i vad som vid bolagets bildande uttryckligen förutsatts av statsmakterna i fråga om sättet för bolagets kapitalförsörjning, särskilt som domänstyrelsen i sin framställning icke till behandling hade upptagit ett i en till grund för framställningen liggande promemoria från bolaget framfört förslag om att bolaget borde erhålla rätt att i den öppna marknaden upptaga ett långfristigt bank- eller obligationslån mot säkerhet i bolagets industriella anläggningar.

Att bolaget självt uppger sig ha den uppfattningen, att bolaget genom 1953 års riksdagsbeslut erhållit bemyndigande att upplåna kapital i öppna marknaden, är av mindre betydelse i detta sammanhang, eftersom bolaget samtidigt förklarar, att alltsedan år 1953 rådande förhållanden på kapitalmarknaden gjort det omöjligt för bolaget att upptaga ett långfristigt lån mot säkerhet av inteckningar i bolagets fastigheter. Även bolaget har sålunda tydligen icke blott före utan också efter 1953 års riksdagsbeslut ansett sig vid uppkommande behov av tillskott till bolagets kapitalförsörjning realiter vara hänvisat till statsmakternas medverkan, låt vara att denna befunnits jämväl kunna, på sätt skett beträffande det av 1956 års riksdag beslutade kapitaltillskottet på 35 miljoner kronor, ges formen av statsgaranti för lån på den allmänna lånemarknaden. Det kan ifrågasättas, huruvida det icke under sådana förhållanden får anses ha ålegat bolaget att av statsmakterna före igångsättande av mera omfattande investeringar utverka för investeringarnas finansiering erforderligt tillskott av kapital till bolaget. Så har emellertid icke skett, utan statsmakterna ha ställts inför nödvändigheten att i efterhand medverka till avsevärda kapitaltillskott till bolaget för finansiering av redan genomförd eller påbörjad utbyggnad av bolagets anläggningar och för försörjning av bolaget med i anledning av utbyggnaden ytterligare erforderliga rörelsemedel.

Av bolagets framställning synes framgå, att även bolaget varit medvetet om att erinringar kan göras i nu berörda hänseende och att bolaget därför funnit sig böra så mycket kraftigare understryka sin uppfattning om att den utbyggnad av bolagets industriella kapacitet, som redan skett, icke blott varit nödvändig för avsättningen av virke från statsskogarna och för ernående av lönsamhet i bolagets rörelse utan även ägt rum i den takt, som, enligt vad ett av Södra Sveriges skogsindustriutredning innevarande år avgivet betänkande ger vid handen, ett företag av bolagets storleksordning bort hålla, om den svenska skogsindustrien skulle ha fyllt sin uppgift att tillvarataga råvarutillgångarna för produktion av exportvärden. Bolaget har

även härvid erinrat om att domänverket för den senaste femårsperioden, 1951—1955, till statsverket inlevererat överskott till ett sammanlagt belopp av i runt tal 335 miljoner kronor samt uttalat, att detta resultat av domänverkets rörelse säkerligen ej skulle ha kunnat uppnås, om bolaget icke bedrivit sin verksamhet och utbyggnad på sätt som skett. Det för domänverket för denna femårsperiod redovisade resultatet synes dock, jämfört med överskottsleveranserna på i runt tal 170 miljoner kronor för den närmast föregående femårsperioden, 1946—1950, kunna snarast betecknas såsom blygsamt, om man tar i betraktande, att ett genomsnittligt rotvärde av 45 kronor 11 öre per kubikmeter kunde utvinnas vid skogsauktionerna åren 1950—1954 mot endast 16 kronor 88 öre per kubikmeter vid skogsauktionerna åren 1945—1949. Uttalandet, att statsmedel, som tillförts och i fortsättningen tillföres bolaget, lämnat eller måste förväntas i framtiden lämna full förräntning, kan icke heller anses ha närmare belysts. Med hänsyn till den mycket betydande omfattningen av det av bolaget begärda kapitaltillskottet skulle det ha varit önskvärt med en utredning på denna punkt till ledning för bedömandet av bolagets framställning.

På grund av angelägenheten i nuvarande läge av att så långt möjligt begränsa jämväl investeringarna inom den statliga sektorn, till vilken här även bolaget hänföres, synes det under alla förhållanden böra övervägas, i vad mån det är möjligt att minska takten för bolagets investeringar och härigenom också nedbringa behovet av tillskott av kapital till bolaget. De av bolaget uppgjorda investeringsplanerna avse investeringar utgifter på tillhopa 124,9 miljoner kronor, vilket belopp beräknas fördela sig med 43,9 miljoner kronor på år 1956, 41,6 miljoner kronor på år 1957, 23,5 miljoner kronor på år 1958, 10,5 miljoner kronor på år 1959 och 5,4 miljoner kronor på åren 1960—1963. Dessutom räknas med utgifter på 27 miljoner kronor för löpande rationaliseringar under åren 1958—1963. I det utlåtande, som på uppdrag av bolaget avgivits angående bolagets behov av kapitalförstärkning, förklaras, att för täckande av investeringar utgifterna under år 1956 icke erfordras något kapitaltillskott utöver det av 1956 års riksdag beslutade statsgaranterade lånet på 35 miljoner kronor samt att investeringarna under åren 1957—1963 enligt tillgängliga resultatprognoser borde väl kunna täckas genom den självfinansiering, som kan påräknas vid en normal avkastning på bolagets rörelse, även om en viss kapitalbrist måste antagas komma att uppstå på grund av att investeringarna under de första åren överstiger den beräknade självfinansieringen. Under sådana förhållanden skulle såvitt riksräkenskapsverket kan finna det kapitaltillskott, som i utlåtandet angivits vara erforderligt för finansieringen av de av bolaget planerade investeringarna och den genom dessa utökade rörelsen kunna även vid en förhållandevis måttlig dämpning av investeringstakten beräknas komma att bli obehövt.

Riksräkenskapsverket vill för sin del ifrågasätta, huruvida icke i nuvarande läge statsmakternas medverkan till en förbättring av bolagets kapitalförsörjning bör begränsas till vad som erfordras för att bolagets kortfristiga skulder skall kunna nedbringas till en normal nivå. De kortfristiga skulderna anses delvis kunna täckas genom att lagret, som för närvarande är onormalt stort, minskas. I det av bankdirektör Rosander och revisor Öhrling avgivna nämnda utlåtandet har det erforderliga kapitaltillskottet angivits till 80 miljoner kronor. Utgångspunkten har härvid varit, att man även efter genomförandet av pågående utbyggnad av produktionen bör kunna räkna med ett normallager, som understiger 1955 års nivå med 20 miljoner kronor, samt att de kortfristiga skulderna till detta belopp skall kunna

täckas genom lagerminskning. Riksräkenskapsverket säger sig ha under hand inhämtat från bolaget att ett normallager för närvarande kan beräknas understiga 1955 års nivå med 45 miljoner kronor. Med hänsyn till vad riksräkenskapsverket tidigare ifrågasatt beträffande bolagets investeringar finner ämbetsverket beräkningen av kapitaltillskottet kunna ske med utgångspunkt från sistnämnda belopp. I enlighet härmed uppskattar riksräkenskapsverket det erforderliga kapitaltillskottet till högst 60 miljoner kronor. Ämbetsverket förordar, att detta kapitaltillskott lämnas genom en höjning av bolagets aktiekapital med nominellt samma belopp. Genom ett sådant tillskott och genom lagrets nedbringande till normal nivå bör det enligt riksräkenskapsverkets mening kunna bli möjligt för bolaget icke blott att erlägga betalning för virkesleveranserna från domänverket vid samma tidpunkt som andra köpare av leveransvirke utan även att avveckla nuvarande förskott från kunder. Denna tidigare betalning av bolagets virkeslikvider till domänverket kommer för statsverket under den hälft av budgetåret, då statens likviditet är mest ansträngd, att medföra en likviditetsförbättring, som kan, om man utgår från den nuvarande eftersläpningen i bolagets betalningar, beräknas under större delen av halvåret uppväga kapitaltillskottet till bolaget.

Med hänsyn till olägenheterna av ett samröre i nu berörda hänseende mellan bolaget och domänverket anser riksräkenskapsverket att kapitaltillskottet bör förbindas med det villkoret, att bolaget i fortsättningen icke skall tillhandahållas förlag av domänverket i form av anstånd med virkeslikvider. Ämbetsverket finner emellertid det kunna ifrågasättas, huruvida man icke bör gå ett steg längre och helt frikoppla bolaget från domänverket genom överföring av aktierna i bolaget från domänfonden till fonden för statens aktier samt utlämnande till bolaget av ett lån från fonden för låneunderstöd för återbetalning av det av domänverket tillhandahållna förlaget på tillhoppa 34,55 miljoner kronor. Samtidigt därmed bör maximibeloppet för domänverkets rörliga kredit hos riksgäldskontoret nedsättas med 30 miljoner kronor. Även efter denna omläggning bör enligt riksräkenskapsverket gälla, att bolagets investeringar icke skall utan att frågan härom i förväg underställs statsmakternas prövning givas större omfattning än att de kortfristiga skulderna kan hållas på en normal nivå utan tillskott av medel i form av långfristiga lån på den allmänna lånemarknaden.

Statskontoret (7/12 1956) finner den förebragta utredningen giva vid handen, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier är i behov av ökat rörelsekapital. Enligt ämbetsverkets mening synes skäl jämväl tala för att kapitalförstärkningen, totalt sett, medgives med i ärendet berörda belopp. Vad angår sätet för en medelsförstärkning till bolaget, anser statskontoret det kunna övervägas, om icke i betraktande av bolagets omslutning och rådande fördelning mellan aktiekapitalet, å ena sidan, och lång- och kortfristiga lån, å andra sidan, denna förstärkning bör ske i form av ökning av bolagets aktiekapital. Härigenom skulle nämligen bolaget försättas i samma läge som om det — liksom enskilda företag — kunnat å allmänna marknaden genom nyteckning utöka sitt aktiekapital.

Vid bedömandet av den föreliggande framställningen måste det, påpekar statskontoret, givetvis beaktas, att frågan om anvisandet av ytterligare rörelsemedel jämväl sammanhänger med spörsmålet, huruvida investeringar av den storleksordning, som det här är fråga om, låter sig förenas med den allmänna restriktivitet som präglar den statliga kreditpolitiken. Med hänsyn till det förut anförda vill statskontoret likväl tillstyrka en ökning av bolagets aktiekapital med 100 miljoner kronor genom nyteckning, vilken bör ske till en kurs av 110 procent.

Att Aktiebolaget Statens skogsindustrier nödgats på nytt påkalla statens medverkan för att lösa sin finansieringsfråga finner *fullmäktige i riksgäldskontoret* (20/12 1956) vara ett resultat av att bolaget underlåtit att dra de nödvändiga konsekvenserna av kreditåtstramningen, som självfallet jämväl omfattar de statliga företagen, och därför icke tillbörligt beaktat den av åtstramningen betingade begränsningen av möjligheterna att på kapitalmarknaden uppbringa de medel, som ej stått till buds genom bolagets självfinansiering. Vid genomförande av sina starkt expansiva utbyggnadsplaner har, framhåller fullmäktige, bolaget i hög grad litat till kortfristig upplåning och andra tillfälliga utvägar, såsom förskottsinsbetalningar till bolaget från dess kunder, eftersläpning beträffande likvider till bolagets leverantörer, bland dem domänverket, etc., vilket allt lett till bolagets nu aktuella finansierings svårigheter och jämväl försatt staten i ett tvångsläge. Fullmäktige anför vidare i sitt remissutlåtande följande.

Bolagets nu presenterade, högst betydande anspråk på statliga kapitalinsatser låter sig svårigen förena med den allmänna åtstramningspolitiken och med strävandena att ernå en totalbalanserad budget. Bolagets behov av långfristig kapital har aktualiserats i en situation, då tillgången på sådana medel är ytterst begränsad och det allmänna budgetära läget manar till aldeles särskilt stor restriktivitet i fråga om nya statsutgifter. Detta gör det mer än eljest nödvändigt att i dagens läge noga avväga de från olika håll framkomna kapitalanspråkens andel i de tillgängliga resurserna. Att nu på en gång ställa hela det begärda kapitalbeloppet till bolagets förfogande torde enligt fullmäktiges bedömande icke vara möjligt. Även med beaktande av bolagets betydelse för vårt folkhushåll synes det därför fullmäktige ofrånkomligt, att en betydande nedskärning måste ske ifråga om bolagets anspråk på statskassan under nuvarande och nästa budgetår, trots de olägenheter, som en fördröjd konsolidering och utbyggnad kan medföra för bolaget. Frågan när och i vilken utsträckning bolagets återstående kapitalbehov skall kunna tillgodoses, får bli beroende på den kommande utvecklingen. I detta sammanhang anser sig fullmäktige böra framhålla önskvärdheten av att bolaget i fortsättningen icke utan statsmakternas medgivande engagerar sig i sådana kapitalkrävande utbyggnader av sin verksamhet, som bolaget ej självt kan finansiera. Den av bolaget tillämpade ordningen att i efterhand påkalla statens medverkan för finansiering av redan verkställda eller påbörjade investeringar kan icke anses tillfredsställande.

I anslutning till vad sålunda anförts har fullmäktige i rådande läge icke ansett sig kunna tillstyrka, att mer än högst 30 miljoner kronor nu ställes till bolagets förfogande av statsmedel. Med hänsyn till att bolagets eget kapital får anses otillräckligt i förhållande till omfattningen av bolagets verksamhet, har fullmäktige funnit en ökning av bolagets aktiekapital er-

forderlig. Fullmäktige föreslår fördenskull, att för ändamålet i riksstaten för budgetåret 1957/58 uppföres ett investeringsanslag under domänverkets fond av högst angivna belopp, 30 miljoner kronor. Anslaget bör avses för en ökning av bolagets aktiekapital med nominellt detta belopp. Någon anledning för staten att betala mer än parikurs för de nya aktierna synes fullmäktige icke finnas. Genom detta kapitaltillskott och genom lagerminskning torde det bli möjligt för bolaget att nedbringa sina kortfristiga skulder, så att bolaget skall kunna hålla sin rörelse flytande fram till utgången av nästa budgetår, då finansieringsfrågan får upptas till förnyat övervägande. Fullmäktiges ifrågasvarande ståndpunktstagande innebär alltså, att fullmäktige icke kan tillstyrka någon ökning av bolagets rörliga krediter i riksgäldskontoret.

I sin reservation mot det av fullmäktige i riksgäldskontoret avgivna yttrandet framlägger herr *Hagberg* förslag till ändrad lydelse å yttrandet, innebärande att fullmäktige med hänsyn till den restriktivitet som måste råda jämväl inom den statliga sektorn av kreditmarknaden samt nödvändigheten att hålla riksgäldskontorets lånebehov nere, funnit sig icke kunna tillstyrka bifall till bolagets framställning.

Fullmäktige i riksbanken (14/2 1957) uttalar sig bland annat sålunda.

Den omfattande investeringsverksamhet som Aktiebolaget Statens skogsindustrier hittills bedrivit och även avser att fortsätta, synes enligt bolaget vara tillräckligt motiverad ur de företagsekonomiska och skogliga synpunkter som bolaget anfört i sin framställning. Fullmäktige ha för sin del heller icke funnit anledning till någon erinran mot dessa synpunkter i och för sig. Trots detta är emellertid bolagets expansiva investeringspolitik på grund av den rådande knappheten på långfristigt kapital ägnad att inge vissa betänkligheter. Den restriktiva ekonomiska politik som statsmakterna under en följd av år av samhällsekonomiska skäl ansett sig tvingade att bedriva, borde nämligen enligt fullmäktiges mening även ha föranlett ett fristående statligt företag som Aktiebolaget Statens skogsindustrier att ålägga sig en sådan återhållsamhet i sin verksamhet, att den dryga räkning i efterhand som nu utställts, hade kunnat undvikas. Svårigheten att erhålla långfristiga lån på den öppna marknaden och de begränsade anslag som statsmakterna ansett sig kunna ställa till bolagets förfogande, borde ha varit tillräckliga signaler därom.

Såsom bolagets likviditetssituation nu utvecklats sig, synes det emellertid ofrånkomligt, att staten i viss utsträckning tillgodoser bolagets kapitalbehov. Ur statsfinansiell synpunkt kommer detta visserligen att innebära, att de för innevarande eller nästa budgetår beräknade budgetutfallen i motsvarande mån försämras och att det statliga upplåningsbehovet, som eventuellt till en del måste täckas med bankkrediter, ökas. Fullmäktige har tidigare i olika sammanhang fäst synnerlig vikt vid att statsupplåningen begränsas, och då detta krav alltjämt måste anses lika relevant, är det enligt fullmäktiges mening nödvändigt, att de nu framförda önskemålen prövas ytterst restriktivt. Vid sitt ställningstagande i frågan har därför fullmäktige, som icke helt kunnat bortse från att bolaget under hela sin tillvaro varit klart underförsörjt med kapital, kommit till att bolagets framställning så tillvida synes böra bifallas, att statsmakterna nu tillskjuter ytterligare 40 miljoner kronor i aktiekapital. Bolagets hemställan om en vidgad dragningsrätt på riksgäldskontoret genom ökad rörlig kredit för domänverket synes däremot tillsvidare icke böra föranleda någon åtgärd.

Herr *Kollberg* anför i sin reservation mot det av fullmäktige i riksbanken avgivna yttrandet, att det enligt hans uppfattning synes erforderligt, att det tillskapas garantier för att bolaget för framtiden tillförsäkrar sig nödligt kapital innan det verkställer sina investeringar. De av herrar *Rosander* och *Öhrling* gjorda uttalandena — i och för sig av värde i detta sammanhang — klarlägger dock icke på samma sätt som en opartisk utredning bolagets utvecklingsprogram och målsättning på längre sikt. Innan en dylik opartisk utredning kommit till stånd bör fullmäktige enligt reservantens mening anse sig förhindrade att ingå i prövning av frågan om utökning av bolagets kapital och krediter. Herr *Rubbestad* uttalar i sin reservation, att han, så länge en lättnad av kreditrestriktionerna icke låter sig genomföras över hela linjen, finner det oriktigt att statens egna företag skall favoriseras framför privata företag och därför avstyrker bifall till framställningen.

Promemorian rörande förhållandet mellan domänverket och Aktiebolaget Statens skogsindustrier

Innan den särskilt tillkallade utredningsmannen, numera statsrådet *Kling*, redovisar sina överväganden och framlägger sina förslag i ämnet lämnar han i promemorian en översikt av organisationen av Aktiebolaget Statens skogsindustrier, bolagets råvaruförsörjning samt dess ekonomiska ställning och investeringsprogram. Här må återgivas följande avsnitt av sagda översikt.

Organisationen av Aktiebolaget Statens skogsindustrier. Aktiebolaget Statens skogsindustrier bildades år 1941 i syfte att övertaga den av domänverket bedrivna skogsindustriella rörelsen (prop. 1941: 68, JoU 1941: 32). Enligt bolagsordningen har bolagets verksamhet till föremål att idka skogsindustriell rörelse ävensom handel jämte annan därmed förenlig verksamhet. Aktiekapitalet skall utgöra minst 22 miljoner kronor och högst 50 miljoner kronor och är för närvarande 44 miljoner kronor. Bolaget är helstatligt. Samtliga aktier äges av domänverket och redovisas under domänfonden.

Bolagets styrelse skall enligt bolagsordningen i dess nuvarande lydelse bestå av högst sex och lägst fyra ledamöter med högst fyra suppleanter för dessa. Styrelsen är beslutförför, när alla dess ledamöter vederbörligen kallats till sammanträde och minst fyra är tillstädes. Säsom styrelsens beslut gäller den mening, om vilken de flesta röstande förenar sig, men vid lika röstetal den mening, som biträdes av ordföranden vid sammanträdet. Om ej flera än fyra är tillstädes, fordras för besluts fattande att minst tre av ledamöterna enat sig.

Högst tre av styrelsens ordinarie ledamöter och högst en suppleant för dem utses av Kungl. Maj:t för en tid av högst tre år. Övriga styrelseledamöter och suppleanter väljes vid ordinarie bolagsstämma för ett år i sänder, d. v. s. i realiteten av domänstyrelsen såsom innehavare av samtliga aktier.

Revisorerna är tre till antalet. En av dem jämte suppleant för honom

utses av Kungl. Maj:t, medan de övriga två jämte suppleanter för dem väljes vid bolagsstämman.

I propositionen om bolagets bildande synes ha förutsatts, att alla styrelseledamöter och revisorer skulle utses vid bolagsstämman. Departementschefen uttalade (prop. 1941: 68) bland annat att domänstyrelsen borde ha det avgörande inflytandet över bolagets ledning samt att bolaget borde ha en sådan konstruktion, att det under domänstyrelsens överinseende kunde drivas såsom ett självständigt företag.

Jordbruksutskottet (JoU 1941: 32) ifrågasatte emellertid lämpligheten av att bolagets styrelse helt skulle tillsättas av domänstyrelsen. För att bolaget skulle erhålla den självständiga ställning, som enligt propositionen syntes eftersträvad och vilken även utskottet fann önskvärd, föreföll det utskottet som om det skulle vara lämpligt att några av ledamöterna i bolagets styrelse, exempelvis två, skulle utses icke av domänstyrelsen såsom innehavare av aktiemajoriteten utan av Kungl. Maj:t. Likaså borde kunna övervägas, att en eller flera av revisorerna skulle utses av Kungl. Maj:t. Riksdagen beslöt i enlighet med vad utskottet förordade.

I överensstämmelse härmed utsågs från början två styrelsemedlemmar jämte en suppleant för dem och en revisor jämte en suppleant för denne av Kungl. Maj:t. År 1952 ändrades bolagsordningen därhän att antalet av Kungl. Maj:t utsedda ordinarie ledamöter utökades till högst tre, och Kungl. Maj:t utsåg därefter för drygt ett år tre ordinarie styrelseledamöter. Fr. o. m. den 1 juli 1953 har Kungl. Maj:t emellertid icke utsett mer än två ledamöter.

Antalet övriga ledamöter och suppleanter för dem samt revisorer och suppleanter för dem har hela tiden varit oförändrat. De vid bolagsstämma utsedda ordinarie styrelseledamöterna har alltid utgjorts av domänverkets chef, dess överdirektör och bolagets verkställande direktör.

Aktiebolaget Statens skogsindustrier äger samtliga aktier i elva bolag. Vissa uppgifter rörande dessa företag framgår av följande sammanställning.

Företag	Aktiekapital (1 000 kr.)		Antal styrelseledamöter		Antal styrelsesuppleanter	Antal revisorer	
	enl. bolagsordn.	faktiskt be- lopp	enl. bolagsordn.	nu- varande		ord.	suppl.
Laxå bruks AB...	2 000—6 000	2 000	3—7	5	4	2	2
Törefors AB.....	800—2 400	800	4—6	5	4	2	2
Statens skogsindustri- striers fastighets AB. vid							
Båtskärsnäs	5—15	5	3—5	5	3	2	2
Karlsborgsverken .	5—15	5	3—5	5	3	2	2
Horndal	5—15	5	5	5	3	2	2
Lövholmens bruk .	5—15	5	5	5	3	2	2
Otterbäckens bruk	5—15	5	5	5	3	2	2
Sjöbacka	5—15	5	5	5	3	2	2
Skinnskatteberg...	5—15	5	5	5	3	2	2
Valåsen	5—15	5	5	5	3	2	2
Västra Laxsjön-Rö- fors	5—15	5	5	5	3	2	2

Laxå bruks aktiebolag förvärvades år 1947. Enligt bolagsordningen har bolaget till föremål för sin verksamhet att idka industri och handel, att äga och förvalta fast och lös egendom inklusive aktier, andelar och andra värdehandlingar samt att driva annan med förenämnda syften förenlig verksamhet. Sedan domänstyrelsen inköpt samtliga aktier i bolaget för 18 miljoner kronor med anlåtande av domänverkets markinköpsfond, och bolagets skogs- och jordbruksfastigheter överförts till domänfonden, förvärvade Aktiebolaget Statens skogsindustrier dessa aktier, varvid i enlighet med statsmakternas beslut (prop. 1947: 318, JoU 1947: 66) förvärvet finansierades genom att sistnämnda bolag erhöll ett förlagslån å 3,7 miljoner kronor ur domänverkets markinköpsfond. Riksdagens medverkan till förvärvet ansågs erforderlig bland annat med hänsyn till att Laxåbolaget bedrev även järnverksrörelse och förvärvet sålunda innebar en utvidgning av Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet till ett annat område än det för vilket bolaget bildats.

Samtliga styrelseledamöter, revisorer och suppleanter i Laxåbolaget utses vid bolagsstämman, d. v. s. i realiteten av Aktiebolaget Statens skogsindustriers styrelse. Styrelseledamöterna, revisorerna och suppleanterna är desamma som i sistnämnda bolag.

Törefors aktiebolag förvärvades år 1954. Bolaget har enligt bolagsordningen till föremål för sin verksamhet att bedriva sågverksrörelse och annan därmed förenlig verksamhet. I enlighet med statsmakternas beslut (prop. 1955: 60, JoU 1955: 29) skulle förvärvet finansieras genom att Aktiebolaget Statens skogsindustrier erhöll ett belopp av 0,85 miljon kronor av domänverket, som i sin tur å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 erhöll ett investeringsanslag å samma belopp å kapitalbudgeten under Statens affärsverksfonder: Domänverket: Rörelsekapital för domänverket.

Beträffande styrelseledamöter, revisorer och suppleanter i Töreforsbolaget gäller detsamma som i fråga om Laxåbolaget.

Statens skogsindustriers fastighetsaktiebolag (till antalet nio) har samtliga bildats i syfte att bygga, äga och förvalta fastigheter avsedda till bostäder åt anställda vid Aktiebolaget Statens skogsindustrier.

I samtliga fastighetsbolag utses fyra styrelseledamöter och två suppleanter för dem samt revisorerna och deras suppleanter vid bolagsstämma, d. v. s. i realiteten av styrelsen för Aktiebolaget Statens skogsindustrier. Dessa fyra styrelseledamöter utgöres av verkställande direktören och två chefstjänstemän i Aktiebolaget Statens skogsindustrier samt vederbörande platschef. Den återstående styrelseledamoten jämte suppleant för honom utses enligt bolagsordningen av vederbörande kommun.

Aktiebolaget Statens skogsindustriers råvaruförsörjning. I propositionen 1941: 68 framhöll departementschefen beträffande råvaruförsörjningen för de industriella anläggningar, som Aktiebolaget Statens skogsindustrier skulle övertaga, att denna liksom dittills borde, i den mån så var möjligt och

lämpligt, ske från statens skogar. Då detta i vissa trakter icke skulle vara möjligt i full utsträckning, skulle inköp av erforderliga råvaror få ske från enskilda skogsägare eller sågverk till den öppna marknadens priser. I fråga om prissättningen för råvaror, som inköptes från statens skogar, förordade departementschefen med hänsyn till att bolaget borde jämföras med andra liknande företag och till att bolagets ekonomiska ställning eljest icke helt blev klarlagd, att priserna skulle motsvara den öppna marknadens priser.

Enligt uppgifter, som tillhandahållits av domänstyrelsen och bolaget, har bolaget i allt väsentligt tillgodosett sitt råvarubehov från statens skogar. Hur råvarubehovet täckts under elvaårsperioden 1946—1956 och hur stor del av domänverkets totala virkesuttag, som bolaget omhändertagit under samma period, framgår av följande sammanställning.

År	Bolagets virkesinköp, fördelade i % efter kvantitet på leveranser från		Bolagets virkesinköp från domänverket i % efter kvantitet av domänverkets totala virkesuttag
	domänverket	enskilda	
1946	91,8	8,2	13,7
1947	96,4	3,6	18,6
1948	91,1	8,9	18,2
1949	87,9	12,1	25,7
1950	91,6	8,4	22,0
1951	89,6	10,4	21,7
1952	85,3	14,7	22,2
1953	88,0	12,0	23,5
1954	84,7	15,3	26,5
1955	87,7	12,3	20,8
1956	79,2	20,8	18,2
Genomsnitt för åren 1946—1956	88,0	12,0	20,9

I april och maj varje år underrättar bolaget domänverket om sitt råvarubehov för nästkommande år. När domänverkets försäljningar till enskilda avslutats under hösten, upprättas särskilda kontrakt, i regel tre, mellan domänverket och bolaget, avseende leveranser i respektive Norrland, Dalarna och mellersta Sverige i övrigt. Priserna bestämmas därvid med utgångspunkt från vad domänverket erhållit vid försäljningarna till enskilda och med beaktande av priserna på den helt enskilda marknaden. Några svårigheter att träffa uppgörelse om kvantiteter och priser synes i allmänhet icke ha förelegat. Från bolagets sida har dock gjorts gällande, att domänverket av bolaget uttagit priser, som vid jämförelse med den enskilda marknadens priser ligger i överkant. Bolaget gör icke inköp på de årliga statsskogsauktionerna.

Samtliga leveranser från domänverket till bolaget sker i form av leveransvirke. Bolaget har icke någon särskild organisation för avverkning. Ofta göres på endera partens önskan ändringar i leveranserna under löpande avtalsår. Sådana ändringar kan bero på att avverkningarna utfaller annorlunda än beräknat eller på ett oförutsett behov hos bolaget. Ett annat exempel är bolagets omhändertagande av virke efter den stora stormfällningen i mellersta Sverige år 1954.

Aktiebolaget Statens skogsindustriers ekonomiska ställning. Vid bolagets bildande bestämdes värdet av de anläggningar och lager, som bolaget övertog av domänverket, till i runt tal 38,6 miljoner kronor. Detta inlösningspris täcktes till ett belopp av 22 miljoner kronor av aktiekapitalet, till ett belopp av 7,4 miljoner kronor genom bolagets övertagande av vissa domänverket åvilande pensionsförpliktelser och till ett belopp av 9,2 miljoner kronor genom en domänverkets kredit till bolaget. Denna kredit grundade sig på ett uttalande i propositionen 1941: 68, enligt vilket bolaget såsom rörelsekapital skulle av domänverket erhålla en rörlig förlagskredit å högst 9,75 miljoner kronor. Departementschefen framhöll samtidigt, att möjlighet borde stå öppen för domänstyrelsen att vid behov utöver detta belopp lämna bolaget ytterligare behövt rörelsekapital av de medel, som kunde stå till domänstyrelsens förfogande. Nyssnämnda kredit har sedermera avvecklats.

Såsom i det föregående angivits har bolaget erhållit dels ett nytt förlagslån av domänverket å 3,7 miljoner kronor år 1947 i samband med förvärvet av samtliga aktier i Laxå bruks aktiebolag och dels ett belopp av 0,85 miljoner kronor år 1955 vid förvärvet av samtliga aktier i Törefors aktiebolag.

Enligt beslut vid 1953 års riksdag (prop. 1953: 1 bilaga 30, JoU 1953: 3) höjdes aktiekapitalet i bolaget från 22 miljoner kronor till 44 miljoner kronor. Samtidigt utökades domänstyrelsens rörliga kredit i riksgäldskontoret från 50 miljoner kronor till 80 miljoner kronor i syfte att bereda domänstyrelsen möjlighet att förse bolaget med erforderliga rörelsemedel intill ett belopp av 30 miljoner kronor. Denna kredit till bolaget borde enligt departementschefens uttalande utformas så, att ett fast grundbelopp av 20 miljoner kronor ställdes till bolagets förfogande. I den mån bolaget därutöver behövde taga i anspråk domänstyrelsens rörliga kredit, borde denna del av krediten vara kortfristig och löpa med så mycket högre ränta än det fasta grundbeloppet, att bolaget därigenom stimulerades att även undersöka möjligheterna på den allmänna lånemarknaden.

Vid 1956 års riksdag (prop. 1956: 139, JoU 1956: 28) bemyndigades fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för ett kortfristigt reverslån å högst 35 miljoner kronor åt bolaget. Garantin har utfärdats, men reverslånet har ännu icke i sin helhet placerats.

De medel, som bolaget för närvarande kan disponera enligt statsmakternas i det föregående angivna beslut, utgör sålunda följande:

aktiekapital	44,00 miljoner kronor
förlagslån hos domänverket	3,70 »
medel för förvärv av Törefors aktiebolag	0,85 »
rörelsekredit hos domänverket	30,00 »
statlig kreditgaranti	35,00 »

Summa 113,55 miljoner kronor

Reservfonden uppgår efter den avsättning, som gjordes år 1956, till 6,46 miljoner kronor.

Tabell A. Aktiebolaget Statens skogsindustriers finansiella ställning vid utgången av åren 1942—1956
milj. kr.

Verksamhetsår	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956 ¹
Anläggningstillgångar ...	16,6	19,6	19,6	16,8	19,4	22,4	28,9	36,9	30,5	52,2	86,9	108,4	127,0	152,4	187,3
Varulager	18,3	22,1	35,7	17,0	15,3	24,7	23,4	34,0	34,7	18,4	53,2	45,9	79,6	76,1	90,9
Fordringar och kassamedel	9,0	7,0	8,5	5,4	7,9	9,2	9,1	12,4	20,8	39,3	19,9	37,5	64,1	55,3	43,3
Summa tillgångar	43,9	48,7	63,8	39,2	42,6	56,3	61,4	83,3	86,0	109,9	160,0	191,8	270,7	283,8	321,5
Eget kapital	22,4	22,6	22,6	22,9	23,2	22,8	22,9	23,3	23,5	25,5	25,9	48,3	49,2	49,7	50,5
Långfristig skuld	18,0	23,2	24,3	10,9	11,8	17,1	17,6	18,5	19,3	33,1	33,3	91,7	94,8	100,0	127,4
Kortfristig skuld	3,5	2,9	16,9	5,4	7,6	16,4	20,9	41,5	43,2	51,3	100,8	51,8	126,7	134,1	143,6
Summa skulder och eget kapital	43,9	48,7	63,8	39,2	42,6	56,3	61,4	83,3	86,0	109,9	160,0	191,8	270,7	283,8	321,5
Leveransvärden	40,9	31,2	25,4	64,6	55,1	69,3	79,7	79,6	89,8	173,2	101,3	150,9	177,3	203,9	186,5

¹ Enligt preliminärt bokslut.

Tabell B. Aktiebolaget Statens skogsindustriers skulder vid utgången av åren 1942—1956
milj. kr.

	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956 ¹
Av statsmakterna beslutade krediter	9,6	14,0	14,2	—	—	4,1	3,8	3,7	3,7	3,8	3,7	33,7	33,7	33,7	53,7
Skuld till pensionsstiftelser och pensionskassa ..	8,4	9,2	10,1	10,9	11,8	13,0	13,8	14,7	15,5	29,2	28,5	29,2	30,1	30,9	31,9
Inteckningslån	—	—	—	—	—	—	—	0,1	0,1	0,1	1,1	28,8	31,0	35,4	41,9
Diverse kreditorer	1,4	1,9	15,4	3,7	5,9	14,5	19,1	39,5	40,5	48,6	91,9	44,6	122,6	128,6	136,1
Andra skulder	2,1	1,0	1,5	1,7	1,7	1,9	1,8	2,0	2,7	2,7	8,9	7,2	4,1	5,5	7,4
Summa	21,5	26,1	41,2	16,3	19,4	33,5	38,5	60,0	62,5	84,4	134,1	143,5	221,5	234,1	271,0
Ställda inteckningssäkerheter:															
fastighetsinteckningar ..	—	—	—	—	—	—	0,1	0,2	0,2	0,1	11,1	31,8	33,2	35,9	39,4
förlagsinteckningar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30,0	30,0	30,0	31,5

¹ Enligt preliminärt bokslut.

Tabell C. Aktiebolaget Statens skogsindustriers virkesinköp från domänverket och skuld till domänverket för inköpt virke

År	Domänverkets totala virkesförsäljning, milj. kr.	Bolagets virkesinköp från domänverket, milj. kr.	Bolagets skuld vid årets utgång till domänverket för inköpt virke, milj. kr.	Bolagets skuld vid årets utgång till domänverket för inköpt virke i % av bolagets inköp från domänverket under året	Skulden slutreglerad under loppet av
1949	129,9	46,2	28,8	62,3	november 1950
1950	142,1	35,2	33,4	94,9	augusti 1951
1951	231,9	57,2	16,7	29,2	juni 1952
1952	262,7	85,4	75,7	88,6	augusti 1953
1953	223,1	66,6	26,3	39,5	april 1954
1954	290,6	93,4	46,4	49,7	oktober 1955
1955	288,8	76,1	49,3	64,8	september 1956

För sina investeringsutgifter har bolaget i första hand varit hänvisat till angivna medel och självfinansiering. I större eller mindre utsträckning har bolaget därutöver utnyttjat föreliggande möjligheter till kredit på annat håll, däribland kortfristiga kund- och leverantörskrediter. Vissa uppgifter rörande bolagets finansiella ställning vid utgången av de olika verksamhetsåren har i starkt sammandrag upptagits i tabell A med utgångspunkt från balansräkningarnas (koncernbalansräkningarnas) siffror. I sammanställningen har även medtagits uppgifter rörande värdet av under respektive år levererade produkter. Den närmare fördelningen av de i tabell A upptagna skulderna framgår av tabell B, i vilken även angivits värdet av ställda in-teckningssäkerheter. I posten »diverse kreditorer» ingår i förekommande fall förskott å leveranskontrakt samt skuld till domänverket för inköpt virke.

Vid bolagets bildande förutsattes att domänstyrelsen vid behov skulle kunna lämna bolaget ytterligare behövligt rörelsekapital utöver en förlagskredit å högst 9,75 miljoner kronor. Domänstyrelsen har dock endast undantagsvis varit i stånd att lämna sådant stöd i annan form än genom anstånd med inbetalning av likvider för råvaruleveranser. Likvider för leveransvirke inbetalas normalt under sensommaren och hösten allt efter det inmättningsbesked lämnas. Bolagets skuld till domänverket vid årsskiiftena, exklusive de av statsmakterna beslutade krediterna, ger därför en god bild av betalningskrediternas omfattning. Vissa uppgifter härom har i tabell C sammanställts för verksamhetsåren 1949—1955. Vid utgången av verksamhetsåret 1956 häftade bolaget icke i skuld till domänverket för inköpt virke. Detta innebär, såsom vid jämförelse med tabell C framgår, att bolaget under sista kvartalet 1956 till fullo betalt det under året från domänverket inköpta virket.

Storleken av virkesköpen från domänverket åren 1954 och 1955 samt storleken av den resterande likviden vid dessa års utgång orsakades till ett belopp av ca 35 miljoner kronor av att bolaget övertog stormfällt virke utöver det normala virkesbehovet för dessa år.

Utredningsmannens överväganden och förslag. Efter att ha lämnat den i det föregående återgivna översikten redovisar utredningsmannen sina överväganden och förslag samt anför därvid i huvudsak följande.

Såsom av redogörelsen framgår utgör Aktiebolaget Statens skogsindustrier ett helstatligt bolag, som redovisas under domänfonden. Bolaget bildades år 1941 för att övertaga den av domänverket bedrivna skogsindustriella rörelsen. Denna rörelse hade nämligen erhållit sådan omfattning, att det visat sig innebära vissa olägenheter att i fortsättningen driva den som en del av domänverket. Med hänsyn till det nära sambandet mellan den skogsindustriella rörelsen och domänverkets övriga verksamhet förutsattes emellertid vid bolagets bildande, att domänstyrelsen skulle ha ett avgörande inflytande över bolagets ledning och att bolaget, visserligen såsom ett självständigt företag, skulle drivas under domänstyrelsens överinseende. Så har också varit förhållandet under hela den tid bolaget existerat. Domänstyrelsen har hela tiden varit innehavare av aktierna i bolaget och i denna egenskap utsett tre ledamöter av bolagets styrelse, medan Kungl. Maj:t med undantag av en tid av drygt ett år utsett två ledamöter. Domänverkets chef har hela tiden varit ordförande i bolagets styrelse.

Under de år som gått har bolagets rörelse utvidgats på ett sätt, som knappast kunde förutses vid bolagets bildande. Detta förhållande har aktualiserat frågan, om bolaget alltjämt bör fungera såsom ett dotterbolag till domänstyrelsen eller om det bör ställas direkt under Kungl. Maj:t. I utlåtande över bolagets i det föregående berörda framställning av den 28 november 1956 har riksräkenskapsverket även ifrågasatt, huruvida icke bolaget bör helt frikopplas från domänverket.

För det första alternativet — att bolaget bibehålles såsom ett dotterbolag till domänstyrelsen — talar, att det alltjämt existerar ett mycket nära samband mellan domänstyrelsens verksamhet och bolagets rörelse. Såsom i det föregående redovisats tillgodoser bolaget till nära 90 procent sitt råvarubehov från statens skogar. Beroendet är härvid ömsesidigt. Sålunda är domänverket till följd av bolagets dominans i övre Norrland i mycket stor utsträckning i denna landsdel hänvisat till bolaget för avsåtning av sitt virke, medan bolaget i mellersta Sverige är i hög grad beroende av att ha tillgång till virke från statens skogar. Vidare betraktar domänverkets lokala förvaltningspersonal bolaget såsom ett verkets eget företag, vilket torde ha underlättat samarbetet mellan domänverkets förvaltningar och bolaget.

Erfarenheten har visat, att innehav av industri för skogsägare respektive innehav av skog för industrien är till stor fördel både i konjunkturutjämnande och i konkurrensbefrämjande syfte. En ömsesidig samverkan mellan skog och industri medför jämnare sysselsättningsförhållanden, särskilt för arbetskraften i skogarna, och skapar bättre förutsättningar för vidtagande av mera långsiktiga åtgärder både inom skogsbruket och industrien. Det torde också höra till ovanligheten, att större skogsägande företag inom det enskilda näringslivet icke utvecklats egna skogsindustrier.

För det andra alternativet — att bolaget direkt underställes Kungl. Maj:t och ej fungerar som ett dotterföretag till ett annat statligt företag — talar bl. a. bolagets ställning som viktig valutaskapande industri. Vidare må framhållas, att bolagets rörelse nu erhållit en helt annan storleksordning än då bolaget bildades. De uppgifter, som återfinnes i tabell A, är härvidlag belysande. Nettobokföringsvärdet av bolagets anläggnings- och omsättningstillgångar har stigit från 43,9 miljoner kronor vid utgången av år 1942 till 321,5 miljoner kronor vid utgången av år 1956. Årsleveransvärdena har under

samma tid stigit från 40,9 miljoner kronor till 186,5 miljoner kronor. Intet statligt företag av tillnärmelsevis denna storleksordning fungerar såsom dotterbolag till ett annat statligt företag. För närmare upplysningar i detta avseende torde få hänvisas till betänkandet Statsägda aktiebolag i Sverige (SOU 1956: 6) av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna.

Om bolaget direkt underställes Kungl. Maj:t, skapas dessutom betydligt större möjligheter för statsmakterna att överblicka och i olika hänseenden kontrollera bolagets utveckling inom dess verksamhetsområde än då det fungerar som ett dotterbolag till domänstyrelsen. Kungl. Maj:t äger då aningen genom beslut i konselj eller genom ombud vid bolagsstämma utse styrelsen och revisorerna och kan även i övrigt genom utövande av aktieägarfunktionen ha inflytande på bolagets verksamhet (jfr SOU 1952: 45). Härigenom erhåller Kungl. Maj:t större möjligheter att i förväg avväga bolagets kapitalbehov i förhållande till andra anspråk inom det statliga investeringsområdet.

För alternativet att bolaget direkt underställes Kungl. Maj:t talar också att därigenom lättare kan tillses, att bolaget icke utvidgar sin verksamhet till nya områden. I detta hänseende må erinras om att förvärvet av aktierna i Laxå bruks aktiebolag år 1947 ansågs böra underställas riksdagens prövning med hänsyn till att sistnämnda bolag bedrev även järnverksrörelse och förvärvet sålunda innebar en utvidgning av verksamheten till ett annat område än det för vilket Aktiebolaget Statens skogsindustrier bildats. Under de senaste åren har emellertid Aktiebolaget Statens skogsindustrier utvidgat sin verksamhet genom anskaffande av fartyg för transport av viss del av sina exportprodukter, utan att vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen erhållit tillfälle att pröva frågan.

Ytterligare må framhållas, att större klarhet torde vinnas ur redovisnings-synpunkt, om bolaget upphör att vara ett dotterbolag till domänstyrelsen och i stället direkt underställes Kungl. Maj:t.

Vid övervägandet av de skäl, som sålunda kan anföras för de båda alternativen, bör avgörande vikt fästas vid det förhållandet att statsmakterna med nuvarande organisation av bolaget icke haft möjlighet att i förväg taga ställning till bolagets anspråk på statliga kapitalinsatser. Denna synpunkt är desto mera värd beaktande som tillgången på långfristigt kapital är mycket begränsad och det statsfinansiella läget påkallar största återhållsamhet i fråga om statsutgifterna.

I föreliggande fall har igångsatts en synnerligen omfattande investeringsverksamhet, men bolaget har icke kunnat täcka sina investeringar genom självfinansiering och har ej heller före investeringarnas igångsättande av statsmakterna utverkat erforderligt kapitaltillskott. Det skall icke bestridas, att den skedda utökningen av bolagets industriella kapacitet, såsom bolaget också framhållit i sin skrivelse av den 28 november 1956, varit nödvändig för avsättningen av virke från statens skogar och för tillvaratagande även eljest av våra råvarutillgångar för produktion av exportvärden. Det faktum kvarstår dock, att statsmakterna vid flera tillfällen ställts inför nödvändigheten att i efterhand medverka till avsevärda kapitaltillskott till bolaget för att finansiera redan genomförda eller påbörjade investeringar och för att förse bolaget med ytterligare rörelsemedel.

Garantier mot angivna förhållanden kan skapas endast genom att bolagets formella anknytning till domänverket upphör och bolaget direkt underställes Kungl. Maj:t.

Såsom framgår av vad i det föregående anförts kan vissa olägenheter vara förknippade med att bolaget skiljes från domänstyrelsen. Dessa olägenheter

kan emellertid icke anses vara av sådan betydelse, att de bör få medföra att den nuvarande ordningen bibehålles. Domänverkets avsättningsmöjligheter och bolagets råvaruförsörjning liksom önskemålet om samverkan mellan skog och industri bör kunna tillgodoses, även om bolaget icke sorterar under domänstyrelsen. Domänstyrelsen bör nämligen, även efter det bolaget direkt underställts Kungl. Maj:t, kunna beredas ett visst inflytande över bolagets ledning, och genom ett långfristigt avtal mellan domänstyrelsen och bolaget om årliga virkesleveranser bör å ena sidan domänverket kunna garanteras en jämn avsättning av virke från statsskogarna och å andra sidan bolagets råvaruförsörjning kunna säkerställas.

På grundval av det anförda finner utredningsmannen sig böra förorda, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier frikopplas från domänverket genom att aktierna i bolaget överföres från domänfonden till fonden för statens aktier. Bolaget ställes härigenom direkt under Kungl. Maj:t. Utredningsmannen anför vidare.

Enligt stadgan den 29 juni 1950 (nr 401) angående statsdepartementen tillkommer det finansdepartementet att handlägga förvaltningsärenden rörande statliga bolag, som ej är hänförliga till annat departement. Vilka bolag, som på grund härav skall hänföras till andra departement, är ej utsagt. Avgörande härvid är den allmänna ärendefördelningen mellan departementen. Sålunda har helstatliga bolag, som är direkt underställda Kungl. Maj:t och som driver industriell rörelse, hänförts till handelsdepartementet på grund av bestämmelsen i nyssnämnda stadga att det tillkommer handelsdepartementet att handlägga förvaltningsärenden rörande industri. I enlighet härmed bör arten av den verksamhet, som Aktiebolaget Statens skogsindustrier bedriver, föranleda att bolaget, om det direkt underställes Kungl. Maj:t, hänföres till handelsdepartementet.

I samband med att bolaget skiljes från domänverket bör de ekonomiska mellanhavandena mellan domänverket och bolaget regleras. Utredningsuppdraget omfattar icke uppdrag att ingå på en prövning av vare sig bolagets eller domänverkets nu aktuella eller framtida kapitalbehov. För en reglering av domänverkets och bolagets ekonomiska mellanhavanden tages därför de förhållanden, som rådde vid årsskiftet 1956/57, såsom utgångspunkt.

Överförandet av aktierna i bolaget från domänfonden till fonden för statens aktier bör föranleda, att domänfonden nedskrivs med 44 miljoner kronor och att fonden för statens aktier uppskrives med samma belopp.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår häftade bolaget vid årsskiftet 1956/57 icke i skuld till domänverket för levererat virke. Kvar står emellertid vissa krediter, som enligt statsmakternas beslut tillhandahållits bolaget via domänverket. Dessa krediter utgöres av dels ett förlagslån å 3,7 miljoner kronor för förvärv av aktierna i Laxå bruks aktiebolag, dels ett belopp av 0,85 miljoner kronor för förvärv av aktierna i Törefors aktiebolag, dels en rörelsekredit å 30 miljoner kronor eller sammanlagt 34,55 miljoner kronor. Riksräkenskapsverket har i sitt förenämnda utlåtande över bolagets framställning av den 28 november 1956 förordat, att dessa krediter, om bolaget helt frikopplas från domänstyrelsen, överföres från domänverket till fonden för låneunderstöd. Detta förslag tillstyrkes av utredningsmannen. Under fonden för låneunderstöd bör för ändamålet upptagas ett anslag till bolaget å 34,55 miljoner kronor. Därvid bör föreskrivas, att beloppet skall av bolaget användas för återbetalning till domänverket av angivna krediter samt att domänstyrelsen skall disponera beloppet på följande sätt:

30 miljoner kronor användes till avbetalning av domänstyrelsens rörliga kredit hos riksgäldskontoret;

0,85 miljoner kronor användes till återbetalning till riksgäldskontoret av det anslag å kapitalbudgeten, som domänverket erhöll i samband med förvärvet av aktierna i Törefors aktiebolag;

återstoden, 3,7 miljoner, tillföres domänverkets markinköpsfond, som till angivna belopp anlätades för förvärvet av aktierna i Laxå bruks aktiebolag.

Om och i vad mån domänstyrelsens rörliga kredit hos riksgäldskontoret bör nedsättas i samband med angivna medelsöverföringar, bör bli beroende av ställningstagandet till domänstyrelsens förut omförmälda framställning om ökat rörelsekapital.

I avvaktan på slutförandet av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna och statsmakternas ställningstagande i samband därmed till frågan, hur de statsägda bolagens kapitalförsörjning i allmänhet skall ske, bör eventuellt ytterligare kapitaltillskott till Aktiebolaget Statens skogsindustrier eller öppnande av nya kreditmöjligheter för bolaget genom statsmakternas försorg förbindas med det villkoret, att bolagets investeringar icke utan statsmakternas föregående prövning må ges större omfattning än att de kan täckas genom självfinansiering och bolagets kortfristiga skulder kan hållas på normal nivå. I samma form bör tills vidare föreskrivas, att bolaget icke må pantförskriva inteckningar i sin fasta egendom i större omfattning än Kungl. Maj:t för viss period medgivit.

Att bolaget direkt underställes Kungl. Maj:t innebär bl. a., att Kungl. Maj:t antingen genom beslut i konselj eller genom ombud vid bolagsstämma utser styrelsen och revisorerna. I flertalet fall utses styrelseledamöter och revisorer i de helstatliga bolagen vid bolagsstämma enligt vanliga regler. Detta torde böra gälla även beträffande Aktiebolaget Statens skogsindustrier. En ändring av gällande bolagsordning bör därför ske. Därvid synes antalet ordinarie styrelseledamöter böra bestämmas till högst sex. För att domänstyrelsen skall i enlighet med vad i det föregående anförts erhålla ett visst inflytande över bolagets ledning bör förutsättas, att två av de ordinarie styrelseledamöterna representerar domänstyrelsen.

Det återstående spörsmål beträffande förhållandet mellan domänverket och bolaget, som bör regleras i samband med att bolaget skiljes från domänverket och direkt underställes Kungl. Maj:t, är frågan om domänverkets avsättningsmöjligheter och bolagets råvaruförsörjning. Såsom redan tidigare antytts bör denna fråga kunna lösas på ett för båda parter tillfredsställande sätt genom ett långfristigt leveransavtal mellan domänstyrelsen och bolaget.

Avsikten med ett dylikt avtal bör vara, å ena sidan, att inom de delar av landet, som beröres därav, bidra till en jämn och tryggad avsättning av virke från statens skogar och bereda en jämn och tryggad arbetsförsörjning inom dessa skogar samt, å andra sidan, att genom årliga virkesleveranser tillförsäkra bolaget, som saknar egna skogar, en tryggad råvaruförsörjning för bolagets industrier. I avtalet bör anges det nuvarande normala årsbehovet av rundvirke från domänverket vid bolagets industrier i olika landsdelar med rätt för vardera parten att, om den finner angeläget att produktionskapaciteten ytterligare utbygges, påkalla förhandlingar om ytterligare virkesleveranser från domänverket.

De årliga leveranserna av virke till de olika industrierna bör till kvantiteten närmare bestämmas år för år. För detta ändamål bör bolaget ha att till domänstyrelsen senast i april månad ange den virkeskvantitet, som

för de olika industrierna erfordras under den närmast följande avverknings-säsongen. Liksom hittills varit fallet måste förutsättas att jämkningar i leveranskvantiteterna skall kunna göras under löpande leveransår. Genom det inflytande, som domänstyrelsen enligt detta förslag skall få i bolagets styrelse, torde vara sörgt för att båda parternas berättigade anspråk på dylika jämkningar kan bli tillgodosedda.

I fråga om leveransplatser och transportförhållandena i övrigt torde särskilda bestämmelser i avtalet icke vara erforderliga, utan en allmän hänvisning till hittillsvarande praxis torde vara tillräcklig. Virkespriserna och övriga leveransvillkor bör icke närmare fixeras i avtalet utan bör årligen fastställas efter förhandlingar mellan parterna. I avtalet bör dock utsägas att priserna skall motsvara de priser, som under jämförbara förhållanden samma avverknings-säsong betalas på den öppna marknaden inom samma fångstområden. Även betalningsvillkoren bör fastställas år för år och förut-sättas motsvara vad som normalt gäller för de enskilda skogsindustriföretagens virkesförsörjning. Avtalet torde böra gälla i första hand för en tio-årsperiod och automatiskt förlängas för tio år i sänder, om icke någondera parten senast två år före utgången av löpande tioårsperiod begär ändring eller upphävande av avtalet. Slutligen torde i avtalet böra intagas en skiljedoms-klausul.

Departementschefen

Av de i ärendet föreliggande spörsmålen torde jag först få behandla det som avser de inbördes förhållandena mellan Aktiebolaget Statens skogsindustrier och domänverket. Såsom angivits i det föregående är bolaget helstatligt. Det redovisas för närvarande under domänfonden såsom ett dotterbolag till domänstyrelsen. Denna innehar samtliga aktier i bolaget. Vid bolagets bildande år 1941 förutsattes med hänsyn till sambandet mellan domänverkets verksamhet och bolagets skogsindustriella rörelse, att domänstyrelsen skulle ha ett avgörande inflytande över bolagets ledning och att bolaget skulle drivas under domänstyrelsens överinseende. Denna ordning gäller alltjämt.

Enligt bolagsordningen skall bolagets styrelse bestå av högst sex och lägst fyra ledamöter samt antalet suppleanter vara högst fyra. Högst tre av de ordinarie ledamöterna utses av Kungl. Maj:t liksom en suppleant för dem. De övriga styrelseledamöterna och suppleanterna väljes vid ordinarie bolagsstämma, vilket innebär att de utses av domänstyrelsen i egenskap av ensam aktieinnehavare. Hittills har de vid bolagsstämma valda ordinarie ledamöterna alltid varit domänverkets chef, dess överdirektör och bolagets verkställande direktör. Den förstnämnde har hela tiden fungerat såsom bolagsstyrelsens ordförande. För att styrelsen skall vara beslutförmålig måste minst fyra ledamöter vara närvarande. Beslut fattas genom omröstning, varvid majoritetens mening skall gälla såsom styrelsens. Vid lika röstetal är ordförandens röst utslagsgivande.

Den betydande utvidgning av bolagets rörelse, som ägt rum framför allt under senare år, har aktualiserat frågan om bolaget alltjämt bör vara knutet till domänverket såsom ett dotterbolag eller om det bör ställas direkt

under Kungl. Maj:t. Närmast i anledning av de synpunkter i ämnet, som riksräkenskapsverket anfört i sitt remissutlåtande över bolagets föreliggande framställning om ökade rörelsemedel, beslöt Kungl. Maj:t på min förordning den 18 januari detta år att uppdraga åt numera statsrådet Kling att verkställa utredning rörande reglering av de inbördes förhållandena mellan bolaget och domänverket.

Utredningsmannen, som redovisat sitt uppdrag i en promemoria för vilken en utförlig redogörelse lämnats i det föregående, föreslår att bolaget skiljes från domänverket. Han redogör för de olägenheter som är förenade med en sådan åtgärd och för de skäl som talar för ett lösgörande av bolaget från domänverket. Vid mina överväganden har jag liksom utredningsmannen blivit övertygad om att fördelarna med en upplösning av det nuvarande sambandet mellan verket och bolaget väger över nackdelarna. Det för mig avgörande motivet för en sådan åtgärd är att statsmakterna därigenom erhåller bättre möjligheter att bedöma bolagets kapitalbehov och i förväg avväga detta i förhållande till andra investeringsanspråk på det statliga området. Detta motiv har särskild tyngd i föreliggande statsfinansiella och kreditpolitiska läge. Vid min bedömning har även det förhållandet inverkat, att statsmakterna vid några tillfällen nödgats att i efterhand medverka till kapitaltillskott till bolaget för att finansiera redan genomförda eller påbörjade investeringar. Härtill kommer, att bolaget, utan att Kungl. Maj:t eller riksdagen fått tillfälle pröva frågan, utvidgat sin verksamhet genom anskaffande av fartyg. Om bolaget direkt underställes Kungl. Maj:t, som då antingen genom konseljbeslut eller genom ombud vid bolagsstämma utser hela styrelsen samt revisorerna, vinnes ej blott vidgade möjligheter för statsmakterna att överblicka och kontrollera bolagets verksamhet och utveckling utan även större klarhet i fråga om bolagets — liksom domänverkets — finansiella redovisningar.

Jag förordar därför, att bolaget snarast möjligt skiljes från domänverket och att i samband därmed aktierna överföres från domänverkets fond till den under statskontorets förvaltning stående fonden för statens aktier.

Efter omregleringen bör bolagets styrelseledamöter och revisorer utses vid bolagsstämma enligt vanliga regler. En ändring av gällande bolagsordning bör därför ske. Antalet styrelseledamöter bör därvid bestämmas till högst sex. Liksom övriga helstatliga bolag, som driver industriell rörelse, bör bolaget sortera under handelsdepartementet. Då bolagets råvaruförsörjning enligt riksdagens beslut skall ske från statens skogar i den mån så är möjligt eller lämpligt, synes emellertid domänstyrelsen alltjämt böra ha ett visst inflytande i bolagsledningen. Det torde vara lämpligt att två av de ordinarie ledamöterna i bolagets styrelse representerar domänstyrelsen. För att garantera domänverket en jämn avsättning av virke från statsskogarna och samtidigt säkerställa bolagets råvaruförsörjning bör, såsom utredningsmannen föreslagit, mellan domänstyrelsen och bolaget träffas ett avtal rörande virkesleveranser, löpande på tio år i sänder. De synpunkter utredningsmannen anfört beträffande utformningen av ett sådant avtal kan jag helt biträda.

I samband med att bolaget skiljes från domänverket och aktierna i bolaget överföres från domänfonden till fonden för statens aktier bör förstnämnda fond nedskrivras med ett belopp motsvarande det nuvarande aktiekapitalet i bolaget, 44 miljoner kronor, och sistnämnda fond uppskrivas med samma belopp. Vidare bör de ekonomiska mellanhavandena mellan verket och bolaget regleras. De krediter å sammanlagt 34,55 miljoner kronor, som genom statsmakternas beslut tillhandahållits bolaget via domänverket, bör därvid i enlighet med riksräkenskapsverkets förslag i förenämnda remissutlåtande överföras till fonden för låneunderstöd. Formellt bör detta ske genom att ett anslag å sagda belopp upptages under nyssnämnda fond. Beloppet skall sedan av bolaget användas för återbetalning till domänverket av angivna krediter. Domänstyrelsen skall i sin tur av ifrågavarande belopp använda 30 miljoner kronor för avbetalning å styrelsens rörliga kredit hos riksgäldskontoret, 0,85 miljon kronor för återbetalning till riksgäldskontoret av det anslag å kapitalbudgeten, som domänverket erhöi i samband med förvärvet av aktierna i Törefors aktiebolag, och återstoden, 3,7 miljoner kronor, för återföring till domänverkets markinköpsfond.

Förenämnda lån å 34,55 miljoner kronor synes tills vidare böra vara amorteringsfritt samt löpa med en ränta, som vid varje tidpunkt motsvarar den räntefot som tillämpas av riksgäldskontoret för rörliga krediter till statliga aktiebolag.

För att fullborda den serie av bokföringsåtgärder, varigenom bolagets lösgörande från domänverket ernås, borde slutligen nedsättning av domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret äga rum med belopp motsvarande vad bolaget ägt att disponera av sagda kredit eller 30 miljoner kronor. Av skäl, som föredragande statsrådet i ärendet angående rörelsemedel för domänverket kommer att framlägga senare denna dag, torde dock så ej böra ske. Bolaget bör för sin del icke medgivas någon dragningsrätt på riksgäldskontoret i form av rörlig kredit.

Vad härefter angår spörsmålet om medelförstärkning till Aktiebolaget Statens skogsindustrier vill jag främst betona nödvändigheten av att stor restriktivitet i fråga om såväl investeringar som kreditgivning iakttages jämväl beträffande detta statliga organ. Bolaget har i sin framställning framfört yrkanden om kapitaltillskott som icke är förenliga med den för närvarande eftersträfvade ekonomiska återhållsamheten. Emellertid är bolagets finansiella ställning nu uppenbarligen sådan, att det synes ofrånkomligt att statsmakterna i viss utsträckning tillskjuter ytterligare medel. Såsom framgår av det föregående har också samtliga remissinstanser förordat ett visst medelstillskott till bolaget, varvid dock storleken av det föreliggande kapitalbehovet varit föremål för växlande bedömningar. Jag vill i detta sammanhang omnämna, att på min anmodan ledamoten av riksdagens första kammare, bruksdisponenten Gerard De Geer i en den 13 mars detta år dagtecknad promemoria yttrat sig över bolagets kapitalbehov. Promemorian

torde såsom *bilaga* få fogas till detta protokoll. I yttrandet framhålles, att bolagets behov av medel för fullföljande under år 1957 av redan i gång varande nyanläggningar kan beräknas till lägst 36 miljoner kronor, varvid förutsatts ett visst utnyttjande av leverantörskrediter. Skulle detta belopp icke ställas till förfogande, kommer enligt De Geers bedömning bolaget att åsamkas förluster av storleksordningen drygt 6 miljoner kronor på ett år räknat till följd av förseningar i såväl 1956 som 1957 års investeringsprogram.

I likhet med samtliga som hörts i ärendet vill jag förorda en viss ökning av bolagets kapital. Att ställa hela det begärda beloppet till bolagets förfogande är, såsom även framhållits i flertalet remissutlåtanden, icke möjligt. Statsmakternas medverkan till en förbättring av bolagets kapitalförsörjning bör begränsas till vad som erfordras för att bolagets kortfristiga skulder skall kunna nedbringas till en skälig nivå. Till detta kan bolaget för övrigt självt bidra i icke oväsentlig grad genom en minskning av lagret till mera normal storlek.

Den åsyftade konsolideringen av bolagets ekonomiska ställning torde — med hänsyn till den nuvarande fördelningen mellan aktiekapitalet och summan av lång- och kortfristiga skulder liksom till bolagets omslutning — böra ske genom ytterligare aktieteckning. Med den återhållsamhet som i nuvarande läge ofrånkomligen måste gälla även de statliga bolagen är jag icke beredd tillstyrka, att bolaget tillföres mer än 35 miljoner kronor för en höjning av aktiekapitalet med nominellt samma belopp. I detta sammanhang kan erinras om att det driftöverskott, som domänverket skall inleverera till statsverket under budgetåret 1957/58, i årets statsverksproposition beräknats till 50 miljoner kronor. Ett bifall till mitt förslag att förstärka aktiekapitalet med 35 miljoner kronor är därför i praktiken liktydigt med att en del av domänverkets överskott disponeras för de statliga skogsindustrierna, vilket icke synes onaturligt mot bakgrunden av det nära samband som i företagsekonomiskt hänseende råder mellan domänverket och bolaget.

I förening med en ej alltför ringa minskning av lagret bör bolaget genom nyssnämnda kapitaltillskott å 35 miljoner kronor erhålla möjligheter att nedbringa sina kortfristiga skulder till vad som med hänsyn till det egna kapitalet kan anses rimligt och därvid i första hand avveckla nuvarande förskott från kunder.

Den sålunda föreslagna kapitalförstärkningen torde icke böra medgivas förutsättningslöst utan förbindas med det villkoret, att bolagets investeringar icke utan statsmakternas föregående prövning gives större omfattning än att de kan täckas genom självfinansiering och att bolagets kortfristiga skulder kan hållas på normal nivå. Likaså torde böra föreskrivas, att bolaget icke må pantförskriva inteckningar i sin fasta egendom i större omfattning än Kungl. Maj:t för viss period medgivit.

I det föregående har jag i likhet med utredningsmannen förutsatt, att bolaget efter lösgörandet från domänverket hänföres till handelsdepartemen-

tet. Det synes emellertid lämpligt, att frågor i samband med överföringen handlägges inom finansdepartementet samt att de erforderliga anslagen äskas på min föredragning.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att förhållandena mellan domänverket och Aktiebolaget Statens skogsindustrier regleras i enlighet med vad jag i det föregående förordat samt att Kungl. Maj:t — med biträdande av förslaget att ett belopp av 35 miljoner kronor, motsvarande 70 procent av det driftöverskott domänverket beräknas inleverera under budgetåret 1957/58, anvisas för aktieteckning i sagda bolag — måtte föreslå riksdagen att

1) godkänna de förslag beträffande reglering av förhållandena mellan domänverket och Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m. som av mig i det föregående förordats samt bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i samband därmed erforderliga åtgärder;

2) till *Reglering av Aktiebolaget Statens skogsindustriers lån hos domänverket* å kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 34 550 000 kronor, samt

3) till *Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier* å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Brodén

Bilaga

P M

Anmodad av Finansministern den 11/3 1957 att yttra mig angående ASSI:s aktuella kapitalbehov får jag härmed anföra följande.

Jag har vid min bedömning icke tagit hänsyn vare sig till relationerna ASSI — Domänverket eller till företagets behov av rörelsemedel. Det senare kan för dagen täckas utan bistånd från statsmakterna, även om stora olägenheter föreligga som följd av den ansträngda likviditeten. Någon hänsyn har ej heller tagits till planerade nyanläggningar eller utvidgning av driften i andra former. Jag har förutsett att några nyanläggningar ej beslutas eller att beslutade sådana ej igångsättas förrän efter en närmare utredning av kapitalproblemen i stort. Denna utredning, som lämpligen bör omfatta även behovet av rörelsemedel, bör snarast komma till stånd.

Min bedömning har helt koncentrerats på redan i gång varande nyanläggningar. Utan att gå in i detalj på dessa kan konstateras att c:a 40 milj. kr. erfordras för att fullfölja dessa under år 1957. Genom utnyttjande av leverantörskrediter m. fl. åtgärder bör denna summa enligt min uppfattning kunna nedpressas till 36 milj. kr. men icke under detta belopp. Skulle så ske, kommer ASSI att åsamkas betydande förluster (c:a 6,5 milj. på ett år räknat) därigenom att färdigställandet av såväl 1956 som 1957 års investeringsprogram kommer att framskjutas. I väsentliga delar äro nämligen 1957 års investeringar en fortsättning eller ett fullföljande av 1956 års program.

Stockholm den 13/3 1957.

Gerard De Geer